

Plan for grøn landbrugspolitik

Økologisk Landsforening har formuleret en ti-punktsplan for en grønnere landbrugs- og fødevarerpolitik og meget mere økologi.

3 AKTUELT

Bæredygtighed motiverer

Tre økologiske producenter: Hestbjerg Økologi, Falslevgaard Mølle og Skærtøft Mølle delte i november ud af deres erfaringer med bæredygtighedsværktøjet RISE på et inspirationsseminar.

10 MARK & STALD

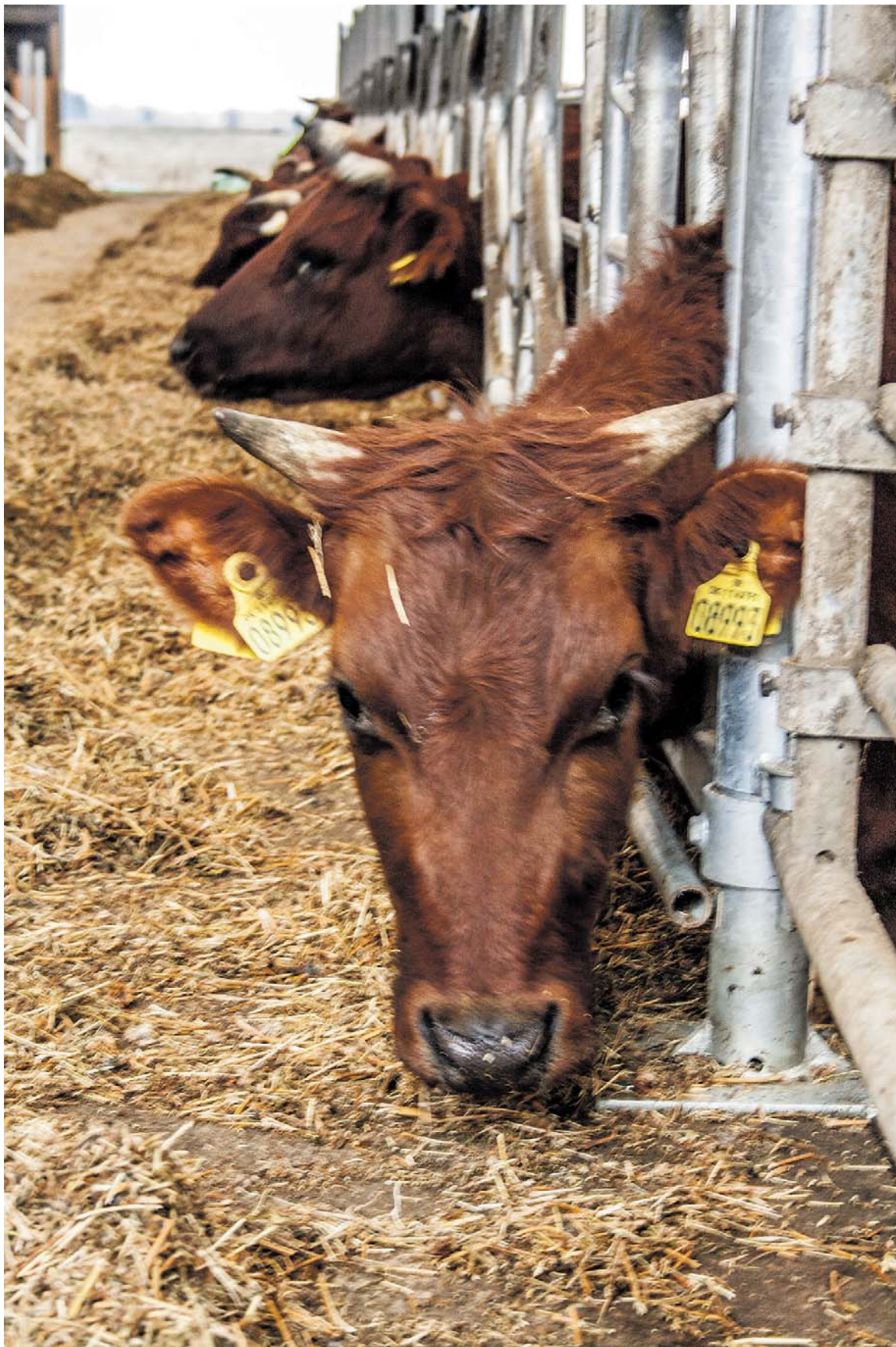
ØL spotter hullerne i markedet

Økologisk Landsforening arbejder på en analyse, der har lokaliseret flere huller i markedet, som bør dækkes for at sikre en sund balance mellem udbud og efterspørgsel på det danske marked.

16 MAD & MARKED

ØKOLOGI & ERHVERV

9. december 2016
nr. 601
36. årgang

Knuthenlund Gods omlægger igen

Hvis alt går efter Susanne Hovmand-Simonsens planer, vil Knuthenlund Gods snart kunne levere demeter-godkendte delikatesser.

side 4

Thise Mejeri har genfundet topformen

Efter nogle år, som ifølge mejeribestyrer Poul Pedersen ikke har være nogen dans på kornblomster, er Thise Mejeri nu tilbage i topform

Økologi & Erhverv har besøgt det økologiske mejeri i det nordøstlige hjørne af Salling på dagen, hvor det lokale forsamlingshus dannede rammen om lanceringen af bogen: Fortællingen om Thise Mejeri.

Bogen er skrevet af den tidligere andelshaver Jens Handrup, som har været helt tæt på de mange op- og nedture, som det økologiske mejeri har været igennem under transfor-

mationen fra en drøm hos en håndfuld unge økologer til positionen som landets næststørste mejeri med en årlig omsætning på næsten en mia. kr.

Side 20-21

Nyt mærke rejser mange spørgsmål

Hvorfor ikke udvikle Ø-mærket, når det nu er så kendt og folk stoler på det? Sådan lyder ét af mange spørgsmål, som Økologisk Landsforening bombarderes med, efter at foreningen for en måned siden offentliggjorde planerne om et nyt, dansk økologimærke

- Bare vi kunne, men der er en dræbende træghed i udvikling af økologi i EU. Nu har vi nået grænsen for, hvilken udvikling EU vil tillade under Ø-mærket. Der er ikke ud-sigt til, at Ø-mærket kan bære en

videre udvikling af økologi, svarer Paul Holmbeck inde i avisen.

Du kan læse flere spørgsmål og svar side 7

MENNESKER & MENINGER

Ny øko-rådgiver til LMO

Lars Egelund Olsen.

NAVNYENY: Lars Egelund Olsen er pr. 1. november ansat som økologirådgiver for LMO med base i Søften.

Lars Egelund Olsen kommer fra en stilling som specialkonsulent for Seges inden for økologisk planteproduktion, hvor han har arbejdet med strategier til bekæmpelse af rodskud og mekanisk ukrudtsbekæmpelse samt dyrkning af raps og hamp. Herudover var bælgssæd (hestebønner), proteinforsyning til svin og fjerkræ samt sorts- og gødningsforsøg en del af arbejdsområderne.

Lars er uddannet agronom, og før de otte års ansættelse hos Seges arbejdede han såvel som konsulent for Danske Slagterier med fokus på fodring af smågrise og slagtesvin samt som selvstændig landmand med økologisk planteavl og konventionel svineproduktion.

Der er et øget behov for økologisk rådgivning, og LMO har med en organisatorisk ændring oprustet på økologien. Lars Egelund Olsen skal sammen med det øvrige team i LMO Økologi være med til at videreudvikle den økologiske rådgivning.

Lars Egelund Olsen bor i Skjød på gården Højmark. Gården er et økologisk planteavlsbrug på knap 100 ha, som med fokus på afgrøder til konsum afsætter specielt hvede og spelt til brød samt havre til gryn og byg til malt. Herudover dyrker han græs- og kløverfrø til frøfirmaer.

Politik med nærvær

LEDER

AF PER KØLSTER

Julen nærmer sig og endnu et år er gået. Som altid et vendepunkt, hvor vi igen går mod lysere tider. Året har budt på en hel del økologiske milepæle og søsætninger. Mange flere økologer kommer til. Vi holder møder med nyomlæggere over hele landet og med landmænd som vil mere med deres bedrift. Og så tager vi skridtet og kaster os ud i at definere fremtidens økologi med et det kommende nye mærke. Og vi vil rykke tættere på og finde formelen for økologi i det nære og lokale. Og så er der udmeldingen om Danmarks Økologiske Jordbrugsfond, som vi netop har lanceret i samarbejde med Danmarks Naturfredningsforening. Politisk lancerer vi et offensivt politisk program for at ændre EU's fælles landbrugspolitik og meget andet med en 10-punktsplan. Ikke så lidt i denne omgang.

I takt med at økologien breder sig og populariteten stiger, bliver det også endnu mere nødvendigt at tage fat på de nye områder. Vi kan ikke sidde på vores hænder og blot se tingene ske. Nej udviklingen er aldrig kommet af sig selv, og sådan vil det også være fremover. Og økologien vil stensikkert ikke komme til at udgøre en markant andel af landbruget, med mindre vi ser ud over den hidtidige politik. Der er ikke meget at hente i den nuværende regerings kølige og markedsorienterede velvilje med fokus på Landbrugspakkens initiativer for den konventionelle verden. Der skal nye boller på suppen.

Blandt andet på Høkildegård i Vester Skerninge var Per Kølster til møde med nyomlagte økologisk landmænd. De kommende måneder vil Per Kølster og bestyrelsen tage på turné i hele landet, for der er mange emner Økologisk Landsforenings medlemmer skal diskutere hen over vinteren. Foto: Jens Peter Hermansen.

Vi skal tænke langsigtet. Vi skal forme mulighederne for at unge kan komme til – for alvor. Vi skal se på mulighederne for at samarbejde og skabe nye ejer- og selskabsformer, der tiltrækker ikke bare kapital men netop også unge. Vi skal massere udviklingen endnu grundigere med fondens kombination af folkelig støtte og finanssektorens involvering. Vi skal arbejde for at ændre reguleringssystemer, som sikrer forenkling og fjerner diskrimination af økologien. Vi skal helt op i helikopteren og se for os, hvordan vi får omlagt den fælles landbrugs politik, således at landbruget ikke modtager arealstøtte men betales for at levere de goder, som samfundet har brug for, og som er fælles for alle. Vi skal turde tro på, at selvom vi kan virke lidt oppustede og overvurderende vores egen betydning, så er det kun i Jantelovens fædreland, at det er syndigt at være visionær.

Jeg håber, mange deler den anskuelse, at vi står over for nogle enorme udfordringer i mødet med fremtidens behov for et klima- og naturforenligt landbrug, som samtidig er drifts-

sikkert og leveringsdygtigt i en sund og tilstrækkelig fødevarerproduktion. Der er ingen tvivl om, at det mere er fantasien end kloden, der sætter grænser, og at menneskets kreativitet langt fra er udtømt. Vores børn har krav på, at vi virkelig strammer os an og ikke lader os spise af med mindste fællesnævner.

I det daglige er vi nødt til at være kompromissøgende og pragmatiske. Vi lever ikke på en øde ø. Men for ikke mange år siden var det de få, der råbte højt om klimaforandringer. Nu er det allemands seje, fordi der er råbt op. Og løsningerne skal fortsat foldes ud, for at der virkelig kommer til at ske noget. Det samme gælder de miljømæssige udfordringer, hvor der langt fra er konsensus om deres omfang og løsninger. Men vi og tiden og mange andre gode kræfter arbejder i den rigtige retning. Nemt er det ikke, men det hjælper at have en velovervejet politik, gode konkrete initiativer og en bred folkelig opbakning.

Vi tror, foreningen kan få langt flere muskler til at skabe løsninger i det

store perspektiv, hvis vi får sået nogle sunde, lokale økologiske frø meget konkret. Tiden er inde til at vi mødes langt mere i lokale sammenhænge og finder løsninger. Økologi er ikke en abstraktion et eller andet sted 'derude'. Nej, det er den hverdag og den kreativitet, som folder sig ud i det nærmiljø, hvor vi alle skal fungere, uanset om vi er landmænd, virksomheder, køkkener eller andre aktive borgere. I vinterens mulm og mørkeaftener, mens solen langsomt er på vej tilbage, er det planen, at vi arrangerer en serie lokale møder over hele landet og tager fat i alt dette, og helst ikke mere, for så er aftenerne ikke lange nok. Men det er vores ambition, at vi får skabt en frodig debat, hvor vores muligheder for at skabe lokale initiativer samt mærket og økologiens fremtid bliver konkret og nærværende. Ingen tvivl om at meningene vil være mange, men er der en overordnet fælles ambition - og det er der med økologien - så er der gode muligheder for, at vi kan løfte os selv og dermed økologien ind i en ny æra. Jeg glæder mig til at mødes.

Udgiver

Økologisk Landsforening
Silkeborgvej 260
8230 Åbyhøj
Tlf. 87 32 27 00
www.økologierhverv.dk

Udkommer

22 udgivelser årligt
Oplag 4.000
ISSN 1904 - 1586

ØKOLOGI & ERHVERV

Redaktør (ansv.)

Irene Brandt
ib@okologi.dk
4190 2007

Redigerende/annoncer

Arne Bjerre
ab@okologi.dk
4190 2006

Journalist

Maja Elise Petersen
mep@okologi.dk
4190 2014

Journalist

Jakob Brandt
jb@okologi.dk
2889 9868

Abonnement

Avisen koster 34,95 i løssalg.
Et årsabonnement koster
725 kr. (ekskl. moms).
Bestil på mail:
hmo@okologi.dk

Tryk

Skive Folkeblad

Økologi & Erhverv

Redigeres uafhængigt af politiske, økonomiske og organisatoriske interesser.

Udebliver avisen, kan du få tilsendt en ny via vores hjemmeside: www.økologierhverv.dk

Debatindlæg:

Redaktionen modtager gerne debatindlæg fra vores læsere.

Send dit indlæg til: ib@okologi.dk

Omfang: Max 1.700 anslag inkl. mellemrum.

INDHOLD:

AKTUELT

Knuthenlund Gods omlægger igen

Hvis alt går efter Susanne Hovmand-Simonsens planer, vil Knuthenlund Gods snart kunne levere demeter-godkendte delikatesser.

5 Fortolkninger bremser udviklingen af økologiske avlsbesætninger

Økologisk Landsforening og Landbrug & Fødevarer har sammen taget initiativ til at få ændret NaturErhvervstyrelsens fortolkning af reglerne for omlægning af besætninger.

6 Økologi sikrer bestøvere

Bier, sommerfugle og insekter er truede arter, og langt de fleste af vores spiselige afgrøder er afhængige af bestøvning. Derfor har Danmark tilsluttet sig en sammenslutning af lande, der skal kæmpe på tværs af grænser for at beskytte naturens naturlige bestøvere.

7 Stor interesse for nyt øko-mærke kalder på svar

Det er væltet ind med spørgsmål, siden Økologi & Erhverv for en måned siden offentliggjorde Økologisk Landsforenings bestyrelses beslutning om at udvikle et nyt, dansk økologisk mærke, hvor blandt andet klima, natur og socialt ansvar indarbejdes i et frivilligt økologisk regelsæt. Vi har derfor bedt Paul Holmbeck, direktør i Økologisk Landsforening, om at besvare de hyppigste spørgsmål.

MARK & STALD

8 Pløjefri vinterrug på to måder

Anders Lund eksperimenterer med at etablere vintersæd uden pløjning. Indtil videre har han testet to forskellige metoder, der har hver deres fordele og ulemper.

9 Friland møder svineleverandørerne

Forud for Frilands Årsmøde blev der holdt temamøde for slagteriets svineleverandører med relevante faglige emner på programmet.

10 Bæredygtighed motiverer økologer

Tre økologiske producenter: Hestbjerg Økologi, Falslevgaard Mølle og Skærtøft Mølle delte i november ud af deres erfaringer med bæredygtighedsværktøjet RISE på et inspirationsseminar.

11 Ekstra indsats kan markedsføres

En ny forbrugerundersøgelse gør os klogere på, hvordan man kan bruge bæredygtighed i markedsføringen af fødevarer.

13 Optimistiske omlæggere

14 Nyt grovfoder til fjerkræ

I sæson 2016 er en række afgrøder høstet på forskellig måde for at afprøve produktions- og konserveringsmetoder til alternative grovfodermidler til fjerkræ. Gennem vinteren bliver årets høst prøvofodret hos æg- og fjerkræproducent Jan Volmar.

MAD & MARKED

16 På kurs mod bedre balance

Økologisk Landsforening har analyseret de kommende års behov for økologisk primærproduktion i dansk landbrug.

17 Friland ruster sig til nye tider

18 Japan kan blive et interessant marked

Hidtil har den danske økologiekspert primært været orienteret mod de nære markeder, men ifølge Landbrug & Fødevarer giver det god mening at rette blikket mod Asien, som kan udvikle sig til en vigtig endestation for dansk økologi.

18 B'Gum kom ud af Løvens Hule med nye ejere og navn

Det krævede langvarige forhandlinger med de nye investorer, før iværksætter Per Guldbrandt havde sikret et solidt fundament for produktionen af økologiske frugt-bidder.

19 Danske firmaer har succes i Dubai

21 Thise & Ko er kommet godt fra start hos Coop

Siden de førs te bakker med økologisk, hakket oksekød fra de 71 leverandører hos Thise Mejeri landede i køledisken i Coops butikker i juli måned, har parterne bag det nye kødsamarbejde nu fået udryddet de værste indkøringsproblemer.

21 Thise-landmænd tager kollektivt klimainitiativ

Økologisk repræsentation på Agromek

I virvaret af udstillere og besøgende var der udstillere, der bejlede til de økologiske landmænd, og også økologiske eller potentielle økologiske landmænd på jagt efter inspiration.

Thise er bygget af jysk stædighed og passion

Mejeriet har tacklet masser af modgang på rejsen fra 'hippie-mejeri' til en storkoncern med en årlig omsætning tæt på en mia. kr.

Ny plan skal bane vej for sundere landbrugs- og fødevarepolitik

Økologisk Landsforening har formuleret en ti-punktsplan for en grønnere landbrugs- og fødevarepolitik og meget mere økologi

GRØN PLAN
AF IRENE BRANDT

Det skal være naturligt og rationelt at etablere sig som økologisk landmand, og i 2030 drives en fjerdedel af dansk landbrug økologisk. Det er i hvert fad Økologisk Landsforening ønsker til fremtiden, og for at realisere dette mål har foreningen vedtaget en ti-punktsplan. Planen udpeger handlingspunkter for landbrugs- og fødevarepolitik i Danmark og EU, som kan bane vejen for et grønnere landbrug. Det er en politik, der tager afsæt i FN's Bæredygtigheds mål og en ny væksttænkning, der adresserer de store dagsordner sundhed, natur, miljø, klima og dyrevelfærd globalt og i EU i relation til fødevarerproduktion.

- Planen er et konkret redskab, som vi skal bruge i foreningens politiske arbejde i forhold til partierne på Christiansborg, siger Per Kølster, formand i Økologisk Landsforening, ØL. Han håber, at politikerne fra i hvert fald oppositionspartierne vil være lydhøre over for ti-punktsplanen.

- Landbrugspakken låser i øjeblikket regeringens landbrugspolitik; men vi tager også gerne en snak om planen med regeringspartierne, tilføjer Per Kølster.

Landbrugspolitik for alle

Per Kølster fremhæver to problemstillinger, som planen forholder sig konstruktivt til:

- Dels arbejder vi i planen med de overordnede linjer for en ny samlet landbrugspolitik, der er orienteret mod at sikre de fælles goder, som er omkostningen i et intensivt landbrug, og som sikrer, at det også fremover vil være interessant at være økologisk landmand. Dels har vi et forslag til en ny anvendelse af EU's landbrugsstøtte. Vi er ikke de eneste, der synes, at det er uhensigtsmæssigt, at der betales støtte blot for at producere fødevarer. Fødevarerne bør produceres på markedsvilkår. Med planen kommer vi derfor med et bud på, hvordan vi kan ophæve skellet mellem søjle 1 og søjle 2. Vi foreslår, at EU's landbrugsstøtte i stedet bruges som betaling til landbruget for de samfundsgoder, som ikke kan privatiseres som en vare på supermarkederne hylder, siger Per Kølster.

I planen nævner ØL de samfundsgoder, foreningen mener bør udløse støtten: rent drikkevand, natur, biodiversitet, æstetiske landskaber, frugtbar jord, forebyggelse af klimaforandringer gennem dyrknings-systemet og klimatilpasninger, genetisk mangfoldighed, dyrevelfærd, husdyr uden antibiotikaresistens og borgernes adgang til landbrugslandskabet samt medvirken i levende landdistrikter med arbejdspladser og socialt ansvar.

Derudover foreslår ØL, at alle landbrugssystemer internaliserer produktionsomkostningerne for at opnå fair konkurrence mellem økologisk og konventionelt landbrug. Landbruget skal således dække de reelle omkostninger, som dyrknings-systemet pålægger samfundet. Det skal, forslår ØL, ske ved at EU indfører afgifter på syntetiseret N-gødning, pesticider og CO₂.

Læs mere: www.okologi.dk

Økologisk Landsforenings ti-punktsplan:

- ▶ Danmark skal have ambitiøse mål for dansk økologi
- ▶ EU's landbrugspolitik skal fremme grøn omstilling i landbruget
- ▶ Styrket kapitalgrundlag og nye ejerformer, der hjælper grøn omstilling på vej
- ▶ Skabe ligestilling i miljøreguleringen mellem konventionelt og økologisk landbrug
- ▶ Skabe og udbrede viden om økologi gennem uddannelser, udvikling og forskning
- ▶ Bedre næringsstofforsyning via forsvarlig ressourceanvendelse
- ▶ En klimainsats i landbruget med fokus på jorden og helheden
- ▶ Stop forurening af økologiske fødevarer
- ▶ Det skal være nemmere for landbruget at levere til naturen
- ▶ En grøn omstilling i landbruget skal understøttes af en aktiv erhvervs politik og markedsindsats

Knuthenlund Gods omlægger igen

Hvis alt går efter Susanne Hovmand-Simonsens planer, vil Knuthenlund Gods snart kunne levere demeter-godkendte delikatesser

OMLÆGNING

AF IRENE BRANDT

- Jeg har længe haft på fornemmelsen, at vores rejse skal i denne retning, siger Susanne Hovmand-Simonsen om sine og ægtefællens, Jesper Hovmand-Simonsens, planer om at omlægge Knuthenlund Gods på Lolland til biodynamisk produktion.

- På mange måder har vi arbejdet os i denne retning i mange år uden at kalde vores produktion biodyna-

misk. Vores køer har horn, og vi bruger kompost på vores marker; men præparaterne er nye for os, siger Susanne Hovmand-Simonsen.

Hun overtog i 2006 Knuthenlund efter sine forældre. Året efter omlagde hun godset til økologisk produktion, og i dag er hun 4. generation på godset.

Biodiversitetsgård

Susanne Hovmand-Simonsen arbejder bevidst med mange produktionsgrene på gården, der udover landbruget også består af et mejeri, der forarbejder gårdens egen mælk til blandt andet prisbelønnede oste, der er gårdbutik og café samt udlejning af ferieboliger.

- Flere produktionsgrene på gården giver også en større risikospredning, konstaterer Susanne Hovmand-Simonsen.

Hun siger selv, at hun altid hopper over, hvor gærdet er højest. I hvert fald kan man konstatere, at hun altid har valgt den unikke løsning, som også rummer den gode fortælling. Knuthenlund Gods er derfor også en biodiversitetsgård, hvor der arbejdes med bevaring af både gamle husdyracer og de gamle plantegenetiske ressourcer.

- Vi får inden længe brug for nogle nye, gamle gener, som kan noget andet i robusthed og smag, konstaterer Susanne Hovmand-Simonsen.

Deler gerne

Hun vil gerne have gæster og liv på gården.

- Derfor har vi åbent syv dage om ugen i gårdbutikken og caféen, for det er lige så vigtigt, vi får byboerne ud på landet, som det er at få kvalitetsfødevarerne bragt ind til byerne. Vi laver vidensdeling med alle i hele verden, der vil dele med os. Og vi er ikke bange for, at nogle render med idéerne, for jo flere vi er, des stærkere står vi, siger Susanne Hovmand-Simonsen.

Og den nyeste idé på Knuthenlund er altså at omlægge gården til biodynamisk produktion.

- I princippet kan vi omlægge gården til foråret og være klar til at producere biodynamisk til næste efterår; men vi kommer til at klare omlægningen i flere etaper, siger Susanne Hovmand-Simonsen.

De sortbrogede grise af gammel dansk landrace kommer således ikke med i første omlægningsrunde.

- Vi har 650 ha og er selvforsynende med foder til alle vores dyr, men vi skal etablere opbevaring til foderet til de 1500 svin, vi hvert år producerer. Det kommer til at koste os ca. 2 mio. kr. at omlægge til biodynamisk drift, for vi skal etablere siloer til opbevaring af foderet til vo-

Susanne Hovmand-Simonsen viser at gårdens marker, der tidligere var vidstrakte, i dag er opdelt i mindre marker afgrænset af læhegn og insektvolde. Registrering af nyttedyrenes adfærd viser, at de kun flytter sig 75 m ind i markerne, så der skal være en insektvold eller et læhegn for hver 150 m, så nyttedyrene kan tage skadedyrene. Det giver mere liv og større variation på ejendommen og færre lus i marken.

res svin, og vi skal indkøbe sprøjter til præparaterne; men vi har ikke 2 mio. kr. i hånden, så siloerne må vente lidt endnu. I stedet tager vi omlægningen ét skridt ad gangen, og så må vi være klar, når vi er det, siger Susanne Hovmand-Simonsen.

Synliggøre resultater

- Vi arbejder med helhedstænkning i flere dimensioner og er med økologien kommet meget langt; men vi har brug for at vise, at Knuthenlunds produkter leverer mere - for eksempel på områder som dyrevelfærd og naturtiltag. Ved at producere biodynamisk kan vi ved hjælp af demetermærket synliggøre, de ekstra tiltag på godset, siger Susanne Hovmand-Simonsen.

Hun har allerede indgået en partnerskabsaftale med Irma, som er klar til at forhandle godsets demetergodkendte produkter.

Og mens hun selv bevæger sig op

ad kvalitetsstigen, frygter hun, at industriens sygdomme er på vej ind i den økologiske produktion:

- Der er for eksempel intet i det økologiske regelsæt, der hindrer landmændene i at etablere 50 ha store marker, hvor der ikke tages hensyn til biodiversiteten. Og forarbejdningen af de økologiske råvarer, sker heller ikke altid med respekt for råvarens næringsindhold, siger Susanne Hovmand-Simonsen.

Medarbejderne skal med

I øjeblikket handler det om at få godsets 30 medarbejdere med på rejsen fra økologisk til biodynamisk produktion.

- Vi snakker meget om de dokumenterede effekter af den biodynamiske produktion, hvor brugen af præparater spiller en vigtig rolle. Og den tanke, som nager dem mest, er tanken om, at de nu igen skal til at køre med en sprøjte, som har vist sig

Knuthenlund Gods Stokkemarke, Lolland

- ▶ Godsets forretnings- og produktionsgrene:
- ▶ 650 ha fed, lollandske JB 6 og JB 7 jord, bidrager med økologisk foder til dyrene samt økologisk ølandshvede, spelt, almindelig hvede, rug, havre, byg, hvidkløver, grønne ærter, vinterhestebønner og olieræddike til frø.
- ▶ Pomet med originale lolland-falsterske æblesorter.
- ▶ Den originale røde danske ko, den sortbrogede gris af dansk landrace og østfrisiske malkefår leverer den animalske produktion på Knuthenlund.
- ▶ Et mindre hønsehold sikrer økologiske æg til gårdbutikken.
- ▶ Gårdbutik - åben syv dage om ugen
- ▶ Web-butik - åben 24/7
- ▶ Café - restaurant er under etablering
- ▶ Mølleri, der forarbejder gården korn.
- ▶ Mejeri, der forarbejder fåre- og komælke til blandt andet prisbelønnede oste.
- ▶ 225 ha skov.
- ▶ Vært for The Native Cooking Award
- ▶ Feriehusudlejning

Den originale røde danske ko, de østfrisiske malkefår og den sortbrogede gris af dansk landrace leverer den animalske produktion på Knuthenlund. Dyrene skiftes til at gå på markerne i skiftet: lam, køer, grise, korn, lam osv.

Fortolkninger bremser udviklingen af økologiske avlsbesætninger

Økologisk Landsforening og Landbrug & Fødevarer har sammen taget initiativ til at få ændret NaturErhvervstyrelsens fortolkning af reglerne for omlægning af besætninger

AVLSARBEJDE
AF IRENE BRANDT

NaturErhvervstyrelsen, NAER, har tilkendegivet, at styrelsen er af den opfattelse, at økologiforordningerne ikke giver mulighed for at omlægge fjerkræ til avl, hvis disse ikke er indsat, inden de er tre dage, hvis der er tale om fjerkræ bestemt til kødproduktion. Fjerkræ til produktion af æg skal omlægges i seks uger og indsættes senest, når de er 18 uger. Denne fortolkning er Økologisk Landsforening, ØL, og Landbrug og Fødevarer, L&F, ikke enig med styrelsen i. De to organisationer har derfor skrevet et brev til styrelsen.

"Vi mener, at fortolkningen er forkert, og at den unødvendigt bremser omlægning af alternative fjerkræhold. Vi opfordrer derfor NaturErhvervstyrelsen til at genoverveje praksis på området, så eksisterende æglæggere kan omlægges, skriver ØL og L&F i brevet.

Det er især bedrifter med bevaringsfærdige fjerkræ, der ifølge henvendelsen tvinges til at slå deres besætning ned, hvis de vil omlægge til økologi, fordi NAER ikke mener, at eksisterende fjerkræ kan omlægges til økologi.

Ikke relevant

I brevet understreger ØL og L&F, at kravet om, at dyrene er indsat, inden de er tre dage, ikke er relevant, når dyrene anvendes til avl eller til ægproduktion. Tilsvarende understreges det, at der i forbindelse med NAER's krav om, at dyrene er indsat, inden de er 18 uger, når der er tale om dyr til æglægning må være tale om en misforståelse, at denne artikel skal kunne anvendes i den situation, hvor bedriftens eksisterende besætning omlægges.

Overskriften for denne EU-regel er: Særlige produktionsregler i tilfælde af manglende adgang til økologiske rå- og hjælpestoffer. Af reglen fremgår det, at der er tale om situationer, hvor der indsættes fjerkræ på en økologisk enhed i forbindelse med, at flokken etableres for første gang, fornyes eller udvides.

"Disse situationer kan ikke si-destilles med, at en konventionel bedrift herunder dens eksisterende besætning lægges om til økologi," skriver ØL og L&F og fortsætter:

"Ovenstående forståelse understøttes yderligere, når man læser

Kommissionens udspil af 24. marts 2014 til de kommende Økologiregler. Af Kommissionens forslag fremgår det, at de 'dyr, der befinder sig på bedriften ved omlægningstidens begyndelse og produkter fra dem kan anses som økologiske, når omlægningensperiode i punkt 2 er gennemført.' I punkt 2.4.1. foreslås følgende omlægningstidspunkter:

- Ti uger for fjerkræ, der er indsat, inden det er tre dage gammelt, og som er bestemt til kødproduktion.
- Seks uger for fjerkræ til ægproduktion.

Vi mener, at samme forhold kan og bør gøre sig gældende i dag, ud fra den gældende lovgivning."

Rammer alle dyreracer

Brevet er skrevet i forlængelse af drøftelser på kontaktudvalgsmøde i november i år. På mødet blev der fokuseret på omlægning af besætninger med fjerkræ. Og såfremt NaturErhvervstyrelsen har ret i sin tolkning, betyder det, at det ikke er muligt at omlægge nogen avlsbesætning af nogen dyreart.

"Hvis vi alene forholder os til fjerkræ, så vil det i praksis formentlig være muligt at etablere sig i toppen af avlspyramiden uden at skulle beholde eksisterende dyr, når der er tale om de store kommercielle linjer. Ligeledes vil det være muligt at starte en forældredyrproduktion på indkøbte dyr, hvis der er tale om anvendelse af store kommercielle linjer.

Men når det handler om de små linjer og truede husdyr, så vil der være tale om en unødvendig og urimelig barriere, hvis de skal slå deres genetik ned og starte på ny. De risikerer at tabe, den værdi, de har avlet frem, da der ikke er garanti for, at en bestemt genetik genfindes i ethvert afkom. Der kan ligeledes være udfordringer med klækningsprocent," skriver ØL og L&F.

Lange udsigter

Organisationerne frygter, konsekvensen for de andre husdyrproduktioner af NAER's fortolkning.

"Det vil betyde, at det har meget svære og lange udsigter, at økologien nogen sinde få etableret sine egne avlsbesætninger, hvis de ikke kan omlægge eksisterende avlsbesætninger. Det er simpelthen for dyrt, at tabe den genetik, der er i de eksisterende avlsdyr. Det står i øvrigt i skærende kontrast til det pres, som EU kommissionen aktuelt lægger på økologien for at den skal til at bruge økologisk opdrættede avlsdyr.

Vi vil derfor endnu engang anmode NaturErhvervstyrelsen om, at ændre sin afgørelse, for så vidt angår styrelsens udlægning af forordningsteksten, skriver ØL og L&F.

Hvis NAER fortsat vurderer, at styrelsens nuværende praksis bør fastholdes, opfordrer ØL og L&F til, at emnet og den generelle tilgang til fortolkninger af EU forordningerne drøftes i Det Økologiske Fødevareråd. "Endvidere vil det i så fald også være et emne, der er vigtigt at få bragt op i de aktuelle forhandlinger med revidering af økologiforordningen, idet det vil gøre det endnu sværere at leve op til Kommissionens forventninger om, at økologien bruger økologisk opdrættede avlsdyr.

Helt generelt mener organisationerne i øvrigt, at når EU's regler har forskellige fortolkningsmuligheder, bør der tilstræbes fortolkninger, der kan udvide den økologiske produktion og mangfoldighed, med mindre fortolkningerne kompromitterer økologiens principper eller udfordrer økologiens troværdighed, hvilket ikke er tilfældet i den konkrete sag. Vi vurderer ikke, at der er risiko for, at en praksisændring anvendes til at omgå reglerne i forhold til det produkt, der sælges til forbrugeren," slutter brevet til NAER.

at være en psykologisk barriere for medarbejderne i marken, siger Susanne Hovmand-Simonsen

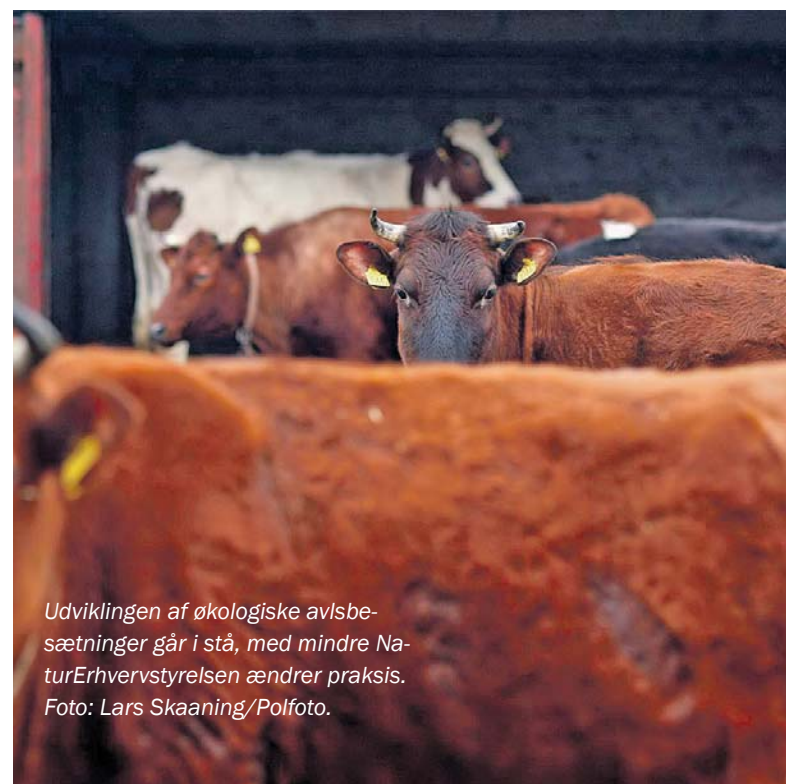
Hun er derfor gået i tænkeboks. Den traditionelle bomsprøjte anses af de biodynamiske landmænd for at være det bedst egnede redskab, når præparaterne skal fordeles på markerne; så Susanne Hovmand-Simonsen overvejer, hvordan hun

kan udsmykke sprøjten, så forbigående kan se forskellen.

- Men vi er allerede i fuld gang i markerne, hvor ploven er skiftet ud med en fræser, så vi kan komme i gang med reduceret jordbearbejdning efter Walter Witte og Dietmar Näsers anvisninger, siger Susanne Hovmand-Simonsen.

Tanken med Knuthenlund Gods er at skabe en gammel landsby, hvor godsets egne råvarer forarbejdes på godset. Mølleri er en fysisk manifestation af denne tanke. Her er det Allan Jacobsen, der tilser processen.

Udviklingen af økologiske avlsbesætninger går i stå, med mindre NaturErhvervstyrelsen ændrer praksis. Foto: Lars Skaaning/Polfoto.

Økologi sikrer bestøvere

Bier, sommerfugle og insekter er truede arter, og langt de fleste af vores spiselige afgrøder er afhængige af bestøvning. Derfor har Danmark tilsluttet sig en sammenlutning af lande, der skal kæmpe på tværs af grænser for at beskytte naturens naturlige bestøvere

Alene honningbiers bestøvning i Danmark har en værdi på 1 mia. kroner årligt for fødevarerproduktionen

produktionen. 75 pct. af spiselige afgrøder er afhængige af bestøvere. Men flere end 40 pct. af bestøverarterne er truede.

Mere økologi er vejen

I forhold til at standse tilbagegangen i biodiversitet er der sket en lille fremgang, men ikke nok til at målene kan nås i 2020 som ønsket. Temaet er derfor sektorintegration - det vil sige at få biodiversitet mere effektivt ind i politikområder som bl.a. landbrug, skovbrug og fiskeri.

- Vejen til målet er, at business og biodiversitet begynder at gå hånd i hånd i hele verden. Ligesom vi har set i Danmark med økologisk landbrug. Andre erhverv vil gå med og kæmpe for biodiversiteten, hvis de får de rette vilkår. Ambitionen på COP13 var, at vi får skabt de rette rammer for en øget inddragelse af den private sektor, når vi skal sikre en bedre biodiversitet, siger Esben Lunde Larsen.

Det var et af miljø- og fødevarerminister Esben Lunde Larsens budskaber under ministersementet forud for det 13. partsmøde under FN's Biodiversitetskonvention i Mexico, der foregik Cancun i Mexico i begyndelsen af december. Her var 196 lande samlet for at gøre status på, hvordan det går med målet om at standse tilbagegangen i biodiversiteten i hele verden inden 2020.

- Vores produktion af fødevarer er afhængig af bestøvning fra bier, sommerfugle og andre insekter. I Danmark har vi allerede fokus på bestøvernes betydning for fødevarerproduktionen, og i Naturpakken er der sat flere projekter i gang, ligesom vi

har udviklet en strategi for biavl. Alle disse erfaringer vil vi byde ind med i det nye samarbejde, udtaler miljø- og fødevarerminister Esben Lunde Larsen i en pressemeddelelse.

Initiativet skal netop bestå af erfaringsudveksling for at få inspiration til, hvordan man kan beskytte bestøvere og deres levesteder blandt andet gennem bæredygtigt landbrug og ved at reducere truslen fra sygdomme og invasive arter.

Bestøvere har stor økonomisk betydning i verdens fødevarerproduktion og kan opgøres i flere hundrede milliarder dollars. Alene honningbiers bestøvning i Danmark har en værdi på 1 mia. kroner årligt for fødevarer-

Indkaldelse til generalforsamling

Økologisk Landsforening indkalder til generalforsamling og fagudvalgenes årsmøder den 10.-11. marts 2017 i på Vingsted Hotel- og Conferencecenter ved Vejle.

Dagsorden ifølge vedtægterne.

Forslag, der ønskes behandlet under punkt 4 'indkomne forslag', skal være modtaget skriftligt på tah@okologi.dk senest den 27. januar 2017.

Programmet for dagene udsendes til medlemmerne med Økologi & Erhverv, der udkommer i uge 4.

Sæt allerede nu kryds i kalenderen – vi glæder os til at se dig.

ØKOLOGISK
landsforening

EU-krav skader økologien

EFTERFRØDER: På den ene side mener landbrugspolitisk chef, Sybille Kyed, fra Økologisk Landsforening, ØL, at krav om efterafgrøder er fuldstændig berettigede og ikke andet end god landmandspraksis. På den anden side finder hun, at de nuværende udformning af kravene har en meget uheldig betydning for økologien og gør det svært at drive økologisk planteavl særligt i de husdyrtynde områder.

Det skyldes to ting: Dels at N-fikserende afgrøder ikke er godkendt som efterafgrøde uanset, at Aarhus Universitet og Seges har dokumenteret, at de er fuldt så gode som rajgræs. Dels at forfrugtsværdien modregnes i den tilladte N-kvotet uanset, at der er tale om en bedrift, som i forvejen har indgået aftale om en reduceret N-kvotet. Økologer må kun gødske med 100 kg udnyttet N/ha og nogle har indgået aftale om at holde sig nede på 60 kg udnyttet N/ha. Når forfrugtsværdien indregnes, er der ikke meget tilbage at gødske med, særligt ikke på bedrifter, der har indgået aftale om en N-loft på 60 kg udnyttet N/ha.

- De N-fikserende afgrøder er afgørende på ejendomme med lavere N-loft og forbud mod kunstgødning. Uden dem, får vi dårlige hovedafgrøder, der er dårlige til at konkurrere med ukrudtet. Det giver mere jordbehandling og risiko for N-tab. Og de dårlige udbytter vil ramme økologiens klimaprofil, siger Sybille Kyed.

Bekymring er håndteret

Den kritik, der rettes mod at anvende N-fikserende afgrøder som efterafgrøde, baserer sig på, at der opbygges N i jordpuljen, og den kan tabes til omgivelserne, hvis jordbehandlingen foretages på det forkerte tidspunkt. I og med, at N er en begrænset ressource på de økologiske gårde, burde det ikke være den store risiko på økologiske landbrug. Men ØL foreslår alligevel, at der indføres forbud mod opløjning af fodergræs forud for etablering af vintersæd, og at der altid skal være en efterafgrøde efter kløvergræs – i hvert tilfælde på de bedrifter, hvor der indgår N-fikserende afgrøder i efterafgrøderne.

- Dermed er bekymringer ved at tillade N-fikserende afgrøder som efterafgrøde håndteret, siger Sybille Kyed.

ØL foreslår derfor, at bedrifter, der har forpligtet sig på et nedsat N-loft på 100 kg udnyttet N/ha eller mindre kan anvende N fikserende afgrøder som efterafgrøde.

Det medfører endvidere et krav om:

- ▶ at der altid skal være en efterafgrøde efter kløvergræs. Det er dog tilladt at etablere en mellemafgrøde uden bælgeplanter i forbindelse med dyrkning af vintersæd. Såning af en mellemafgrøde i vårsæden, der vokser sig til en vintersæd opfylder dette krav.
- ▶ forbud mod opløjning af fodergræs forud for etablering af vintersæd med én undtagelse, det er tilladt at opløje fodergræs forud for etablering af vinterraps, som etableres i august
- ▶ krav om en beregnet C binding i sædskiftet på 100 kg C/ha/år.

- Jeg håber, Folketinget vil tage fat i denne problemstilling. Det er meget afgørende for de økologiske planteavlere, og det er meget svært at forklare og forsvare over for dem, at der ikke tages hensyn til, at de allerede har reduceret deres gødsning. I tilfældet, hvor de har forpligtet sig på max 60 kg udnyttet N/ha, rammes de af tredobbelt regulering: Reduceret N-loft, efterafgrødekrav, modregning af forfrugtsværdi - udover at de jo heller ikke må anvende kunstgødning, siger Sybille Kyed.

ib@okologi.dk

Vil du med i fonden?

FOND: Danmark får nu en jordbrugsfond, der gør det muligt for alle danskere at tage ansvar for landbrugets fremtid og udbredelse af økologien. Det er Økologisk Landsforening og Danmarks Naturfredningsforening, der efter længere tids forberedelse er klar til at søsætte Danmarks Økologiske Jordbrugsfond.

Til at begynde med vil fonden opkøbe landbrug, der er ved at lukke eller blive solgt, for efterfølgende at forpagte dem ud til f. eks. unge landmænd, der vil drive dem videre som økologiske bedrifter. I dag har unge landmænd ikke penge til at overtage de store, gældstyngede bedrifter og dermed sikre generationsskiftet efter landmænd, der er på vej ud af erhvervet. Med de priser på landbrugsbedrifter og de lånevilkår, der gælder i dag, kan ingen starte for sig selv.

Planen er dermed både at sikre økologiske bedrifter, som måtte være trængt, og at omlægge konventionelle landbrug til økologisk drift. Pengene til fonden skal sikres via aktier, som interesserede borgere kan købe og dermed blive medejere af de landbrug, fonden køber. På hjemmesiden: www.okologi.dk kan interesserede tilkendegive, hvis de ønsker at investere i fonden, eller hvis man er landmand og gerne vil være med.

ib@okologi.dk

Stor interesse for nyt øko-mærke kalder på svar

Det er væltet ind med spørgsmål, siden Økologi & Erhverv for en måned siden offentliggjorde Økologisk Landsforenings bestyrelses beslutning om at udvikle et nyt, dansk økologisk mærke, hvor blandt andet klima, natur og socialt ansvar indarbejdes i et frivilligt økologisk regelsæt. Vi har derfor bedt Paul Holmbeck, direktør i Økologisk Landsforening, om at besvare de hyppigste spørgsmål

Tydelliggørelse af dansk oprindelse er et markant krav fra forbrugerne. Brug af fødevarer så tæt på produktionssted som muligt er også en del af det økologiske værdigrundlag, svarer Paul Holmbeck.

Hvorfor har Økologisk Landsforenings bestyrelse spillet ud med forslag om et nyt mærke?

Bestyrelsen har især tre mål: udvikling af økologi, stærk forbrugertillid og markedsposition, og at økologer får større indflydelse på udvikling af økologi og egen produktion.

Vores medlemmer vil videre med økologi, blandt andet i forhold til klimaet, social ansvarlighed og dyrevelfærd. Vi ønsker også at imødekomme ny konkurrence og nye forbrugerkrav - for eksempel om klimaindsats og dansk oprindelse - offensivt. Dette er nødvendigt, hvis vi skal sikre økologernes stærke position på markedet fremadrettet.

Et nyt mærke tænkes som en platform for øget dynamik i økologi fremadrettet, og skal drives frem af engagerede producenter, som tager ansvar for udvikling. I dag sker regeludvikling for langt fra økologernes hverdag. Derfor lægger bestyrelsen op til en bred involvering af alle økologer i selve udviklingen af mærket, med mange lokale møder, producentundersøgelser og megen dialog.

Står økologi og Ø-mærket ikke meget stærkt på markedet i dag?

Jo, tilliden til økologi og Ø-mærket er meget høj, og vi går frem salgsmæssigt i detailhandelen, kantiner og lokalt salg.

Men samtidig skal vi være opmærksomme på, at økologi i dag udfordres af kritik på bl.a. klimaområdet, ligesom Ø-mærket udfordres af en stribe af konkurrerende koncepter og hele tre dyrevelfærdsmærker, hvor én tilføjer et par ekstra krav og markedsføres som bedre end økologi, og to af mærkerne stempler 'dyrevelfærd' på produkter, hvor små forbedringer ikke på nogen måde garanterer et godt dyreliv.

De mange nye koncepter konkurrerer om forbrugernes og detailhan-

delens opmærksomhed. Det gør forbrugernes interesse for danske og lokale varer også. Et nyt mærke skal kunne sikre både dansk oprindelse - eventuelt lokal produktion - og høj ambition for økologi.

Hvorfor ikke udvikle Ø-mærket, når det nu er så kendt og folk stoler på det?

Bare vi kunne, men der er en dræbende træghed i udvikling af økologi i EU. Nu har vi nået grænsen for, hvilken udvikling EU vil tillade under Ø-mærket. Der er ikke udsigt til, at Ø-mærket kan bære en videre udvikling af økologi.

Er det ikke bare et nyt tykt lag af detaljerede regler for økologer?

Nej, tværtimod. Tanken er, at der kommer få, men vigtige, faste krav, som er meningsfulde for både landmænd og forbrugere.

Dertil lægger bestyrelsen op til dialog om, hvorvidt mærket eventuelt kan bygge på bæredygtighedsvurderinger (Rise) eller klimahandlingsplaner, hvor landmænd har friheden til at vælge mellem flere effektfulde handlinger for at nå i mål med for eksempel klimaindsatsen.

Måske kan selve kontrollen i en ny mærkning også blive værdiskabende. Der lægges op til nytænkning om, hvordan kontrollen eventuelt ville kunne bygge på lokalt samarbejde om bæredygtighedsvur-

deringer, og eventuelt gennemføres som gruppekontrol via staldskolemodellen, hvor fokus er på samarbejde og vidensdeling, der giver udvikling på bedriften.

Hvad med vores brancheaftaler, kan de ikke bruges?

Jo. Udspillet lægger op til at dialogen i branchekredse om dyrevelfærd, inddrages i regelgrundlaget for det nye mærke.

“ Tillid til økologi bygger mindst lige så meget på tillid til økologer som til statens kontrol og Ø-mærket. Tillid til økologi styrkes hver gang, økologer viser høje ambitioner for økologi og handler konkret på vegne af naturen, dyrene og vores klima og sundhed.

Har Økologisk Landsforenings bestyrelse ikke bare allerede bestemt det hele?

Bestemt ikke! Foreningen har lavet et udspil og er enig om at tage den tid, der skal til, for at sikre den brede involvering i udvikling af initiativet. Alt står åbent.

Interessen er meget stor. Der kommer ti lokale møder rundt i landet i løbet af januar og februar, en producentundersøgelse, møder med en række organisationer, og et on-line forum for dialog.

Hvad tænkes der helt konkrete i forhold til f.eks. klima og bæredygtighed under det nye mærke? Blandt forslagene er for eksempel,

at klimaperformance styrkes via klimahandlingsplaner og konkrete handlinger som øger kulstoffiksering eller reducerer klimagasudledning.

Socialt ansvar vil evt. kunne demonstreres via uddannelse af medarbejdere, praktikpladser, etablering af arbejdspladser for mennesker med handicap eller engagement i udvikling af økologisk jordbrug i udviklingslande.

Udover dansk oprindelse overvejes for eksempel forbud

mod aflivning af nyfødte tyrekalve, ingen brug af e-numre og ingen konventionel gylle i afgrøder til konsum. Men alt er til drøftelse og debat.

Devaluerer vi ikke Ø-mærket ved at lancere et nyt mærke?

Det er en kommunikationsudfordring, som vi har respekt for. Men de foreløbige erfaringer viser, at vi kan tale varmt om alt det, Ø-mærket garanterer, og samtidig sige, at de økologiske landmænd og virksomheder vil videre. Det er faktisk en meget positiv fortælling om, at økologer tager ansvar for den videre udvikling af økologi.

Tillid til økologi bygger mindst lige så meget på tillid til økologer som til statens kontrol og Ø-mærket. Tillid til økologi styrkes hver gang, økologer viser høje ambitioner for økologi og handler konkret på vegne af naturen, dyrene og vores klima og sundhed. Og det er det, vi gør med det nye mærke.

Er det ikke dumt med A og B økologi?

Økologi udvikler sig allerede i flere tempi i Danmark, og det er kun et spørgsmål om tid, før der kommer flere nye koncepter, der hæver sig over Ø-mærket. Det vil skabe et mere forvirret billede for forbrugerne end et samlet øko plus-mærke.

Det nye mærke er frivilligt. Derfor vil anvendelse af det nye mærke, og overholdelse af de supplerende krav under mærket, kunne fravælges af eksportorienterede virksomheder, hvis de vurderer, at de nye krav har for stor en negativ konsekvens for deres konkurrencedygtighed ift. udenlandske producenter.

Hvem bestemmer fremadrettet?

Bestyrelsen lægger op til etablering af en selvstændig bestyrelse, der styrer ordningen. Der vil være repræsentation af økologiske landmænd og virksomheder valgt af deres egne, samt forbrugerrepræsentanter og andre.

Er der ikke tale om ren protektionisme eller nationalisme, når der er krav om dansk oprindelse?

Nej. Tydelliggørelse af dansk oprindelse er et markant krav fra forbrugerne. Brug af fødevarer så tæt på produktionssted som muligt er også en del af det økologiske værdigrundlag.

Protektionisme er der slet ikke tale om. I Danmark har vi skabt det mest åbne marked for økologiske fødevarer i verden. Vores statslige mærke stiller ikke ekstra krav udover EU-niveau, i modsætning til de private mærker i alle andre lande.

Naturligvis ønsker vi at positionere vores danske landmænd bedst muligt i markedet, men foreningens politiske indsats og vores markedsindsatser i detailhandelen, food service og eksport skaber gode resultater for alle danske virksomheder også dem, der producerer fødevarer med udenlandske råvarer. Sådan vil det fortsat være.

Hvorfor skal man være medlem af Økologisk Landsforening for at bruge mærket?

Medlemskab i Økologisk Landsforening er udtryk for engagement i det fælles arbejde for økologi, blandt andet fælles arbejde i markedet, som ingen andre laver. Det er også derfor, at næsten 200 virksomheder er medlemmer.

Det er tanken, at mindst 50 pct. af de landmænd, der er leverandører til virksomheder, også er medlem af foreningen, hvis virksomheder vil bruge mærket. Det er også meget overkommeligt og tvinger ikke alle landmænd til at blive medlemmer.

Flere uddybninger findes på www.okologi.dk/danskokologi

MARK & STALD

FAGLIGT TALT

AF PLANTECHEF CLAUS ØSTERGAARD,
ØKOLOGIRÅDGIVNING DANMARK

BÆLGPLANTER KRÆVER FOKUS PÅ SÆDSKIFTE

Hestebønner har været populære de seneste år, og arealet er vokset til over 3.000 ha, fordi der er et stort behov for dansk-produceret protein. Hestebønner har samtidig præsteret et højt og stabilt udbytte. I 2016 har udbytterne dog været skuffende, især på lettere jordtyper. For de andre bælgseedsarter, ærter og lupin, er arealet de senere år blevet mindre, men vi skal ikke glemme dem af den grund.

Sædskiye

For at undgå at opformere sædskiye sygdomme og få faldende udbytter er det nødvendigt nøje at planlægge sædskiye ved mangeårig dyrkning af bælgsead. Det skal være et tilstrækkeligt antal år mellem dyrkning af bælgsead. Erfaringer fra udlandet i områder med intensiv bælgseadsdyrkning tyder på, at der skal være 5-7 år imellem, man dyrker bælgsead på samme areal. Det gælder ikke bare inden for den enkelte art men også imellem arter. Ærter og hestebønner rammes stort set af de samme rodinficerende svampe. Lupin har bedre resistens mod nogle men ikke alle. Bliver en mark 'bælgseadstræt', går der mange år, inden den igen er klar til bælgsead.

Hestebønner bedst på lerjord

Vækstbetingelserne i 2016 har bekræftet, at hestebønner egner sig bedst til dyrkning på lerjord. Og at det er meget vigtigt, at der på sandjord er mulighed for vanding. På sandjord er effektiv ukrudtsbekæmpelse tillige af stor betydning, gerne med radrensning.

Lupin sammen med korn på sandjord

Lupin er den mest tørkeresistente og derfor et godt valg til uvandet sandjord. Lupin er den af bælgseadsafgrøderne, der har det højeste proteinindhold og dermed også en høj foderværdi. I praksis er der gode erfaringer med at dyrke lupin i blanding med korn, særligt vårhvede. Forsøg viser, at blandinger af korn og lupin både giver højere udbytte og mindre ukrudt.

Markært

Markært er et godt valg på lettere jordtyper uden vanding, som ikke er egnede til hestebønner. Blandinger med vårbyg giver en ret stabil afgrøde på mellemjorder eller vandede sandjorder.

“ For at undgå at opformere sædskiye sygdomme og få faldende udbytter er det nødvendigt nøje at planlægge sædskiye ved mangeårig dyrkning af bælgsead.

Til venstre ses efterårssæet vinterrug efter stubharvning. Til højre er det forårssæet vinterrug i vårtriticale. Foto: Anders Lund

Pløjefri vinterrug på to måder

Anders Lund eksperimenterer med at etablere vintersæd uden pløjning. Indtil videre har han testet to forskellige metoder, der har hver deres fordele og ulemper

PLØJEFRI DYRKNING

AF KAREN MUNK NIELSEN

Økologer bliver ofte skudt i skoen, at de kører og roder alt for meget i jorden for at holde ukrudtet i ave. Pløjefri dyrkning er en udfordring, når man ikke bruger kemi. Ikke desto mindre er lysten til mindre jordbehandling til stede hos mange. Anders Lund, Brædstrup, er en af de landmænd, der på egen hånd er gået i gang med at eksperimenterer med pløjefri etablering af korn i sit rækkedyrkede sædskiye.

Indtil videre har han udviklet og testet to metoder til at etablere vinterrug uden pløjning; en efterårssæet og en forårssæet.

Den rustikke

Efterårsmodellen består af stubharvning, som trækker evt. kvikudløbere op. I dette noget rustikke såbed, som han kalder det, sår han vinterrug.

- Det ligner ikke noget, man normalt ville kalde godt såbed, men på denne måde laver jeg topmuld og undgår at begreve ormene, siger Anders Lund.

Han oplever generelt en god fremspi-

ring, men på grund af det ujævne såbed bruger han lidt ekstra såsæd end ved en normal etablering efter pløjning.

- Det duer kun fordi det er efterår, og der er fugt i jorden, og det forudsætter en såmaskine, der kan skære en god sårille. Sådan en kigger jeg efter i øjeblikket, tilføjer han.

Den udfordrende

Forårsmodellen ligger noget længere fra normal praksis. Fordi Anders Lund praktiserer rækkedyrkning, har han mulighed for at så vinterrugen som udlæg i vårsæd efter sidste radrensning. Dæksæden har været triticale eller hestebønne.

- Det er en spændende metode, men der er udfordringer. Min succesrate er kun ca. 50 procent, og det er selvfølgelig ikke godt nok, konstaterer den iderige planteavl, som i november var vært for en demonstration af rækkedyrkning og efterafgrøder for Økologisk Landsforening.

- Når det lykkes, får vi meget kraftige rugplanter, der kommer tidligere i vækst næste forår. Rodnettet er simpelthen bedre udviklet. Til gengæld bliver ukrudtet også temmelig kraftigt med stort rod-

net, og det gør det svært at radrense og så efterafgrøde næste forår, forklarer Anders Lund.

Han overvejer derfor om modellen i fremtiden hedder vårsæd med udlæg af kløvergræs, der harves omkring 1. oktober inden etablering af rug.

Eksperimentet fortsætter

Anders Lund påbegyndte eksperimenterne i det små for tre år siden og har gradvist udvidet det pløjefri areal til nu 20 ha. Vurderet her i november er han tilfreds med fremspiringen i den efterårssæede rug, mens han endnu ikke har besluttet, om den forårssæede skal overleve eller ende sine dage som efterafgrøde.

Karen Munk Nielsen er kommunikationskonsulent i Økologisk Landsforening

Artiklen er led i Økologisk Landsforenings projekt Demonstration af nye økologiske løsninger. Projektet er støttet af Projektet er støttet af Promilleafgiftsfonden for Landbrug, Den Europæiske Fond for Udvikling af Landdistrikterne og Miljø- og Fødevareministeriet.

Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne:
Danmark og Europa investerer i landdistrikterne

LDP 2020

Miljø- og Fødevareministeriet
NaturErhvervstyrelsen

Den Europæiske Landbrugsfond
for Udvikling af Landdistrikterne

Friland møder svineleverandørerne

Forud for Frilands Årsmøde blev der holdt temamøde for slagteriets svineleverandører med relevante faglige emner på programmet

SVINEPRODUKTION

AF ANNA-CHRISTA BJERG

Emnerne spændte blandt andet over salmonellaovervågning og -bekæmpelse, konceptudvikling for frilandsgris og økologisk gris, udstyr til fravæning på friland og miljølovgivning.

Konceptudvikling

Henrik Biilmann, Friland, fortalte om slagteriets arbejde med at udvikle konceptet for Frilandsgris.

- Vi vil forsvare det brand, vi har i dag, og kommunikere, hvordan produktionen foregår. Desuden arbejder vi på at skabe større værdi i produkterne, og vi er selvfølgelig åbne for udvikling også fremover, sagde han.

Nye dyrevelfærdsmærker

Henrik Biilmann kommenterede to nye velfærdsmærker, det statslige dyrevelfærdsmærke og dyrevelfærdsmærket fra Coop. Mod Coops mærke indvendte han, at det er svært at få at vide, hvad der nøjagtigt skal til for at opnå det.

- Begge Frilands koncepter kan være med på det højeste niveau i regeringens nye dyrevelfærdsmærke, og Friland spiller med begge steder, og hvor de kan være med i det hele taget, sagde han.

Han fortalte ligeledes, at brancheaftalen for økologi ligger over EU-niveau, og at det er meningen, at det nye økologi mærke, som Økologisk Landsforening foreslår, skal ligge over brancheaftalen, og at det dermed må forventes at være et ret lille nichemærke.

- Det er ikke min kop te, Økologisk Landsforening er en interesseorganisation og et nyt mærke kan komme til at udvande det røde Ø-mærke.

Henrik Biilmann lagde på mødet ikke skjul på, at et nyt økologisk mærke, som Økologisk Landsforening ønsker at debatere hen over vinteren ikke er hans kop te. Foto: Anna-Christa Bjerg.

Det er min store bekymring, selv om jeg anerkender motivationen for at foreslå et nyt mærke og utålmodigheden over trægheden i EU. Der er en enorm styrke i det røde Ø-mærke, og med to konkurrerende Ø-mærker vil man risikere at udvande denne styrke. Desuden er det dyrt, at markedsføre danske økologimærker i udlandet og med endnu mærke, vil det blive ekstra dyrt, sluttede han.

Udstyr til fravæning

Rikke Thomsen fra Udviklingscenter for Husdyr på Friland fortalte om arbejdet med at udvikle udstyr til fravæning af grise på friland.

- Vi har arbejdet på, at konstruere en hytte tilpasset det danske klima med bedre termoregulering end i de nuværende hytter, en foderstation, der maksimerer foderoptagelsen og minimere foderspildet samt en træningsfold, som grisene kommer ud i indledningsvis, når de fravænes, og som også kan bruges til indfangning af grisene, sagde hun.

Udviklingscenter for Husdyr på Friland har konstrueret en hytte med plads til 50 grise med et lejeareal på

17 kvm. Hytten er ikke færdigudviklet, bl.a. er den afprøvede model for varm om sommeren, viser registreringerne.

- I den fremtidige hytte skal der være flere ventilationsmuligheder, den luge vi har lavet i gavlen er ikke nok, konkluderede Rikke Thomsen.

Hun ser frem til at følge, hvordan det ser ud i hytten om vinteren.

Afprøvningen er sket med tre hold à 100 grise. Der er sket tre registreringer pr. hold, og der er blandt andet registreret sundhed, rodeadfærd, græsdekke, gødningsafsætning, klima i hytten og brug af foderly.

Rikke Thomsen fortæller, at Udviklingscenter for Husdyr på Friland ikke arbejder med miljøeffekten af slagtesvinene i dette projekt, men at de arbejder med det i et andet projekt.

Foderstationen med 18 ædepladser fordelt på to sider fungerede fint, og træningsfolden på 250-300 kvm. er en ny opfindelse, der også tegner rigtig godt, i forhold til at få lavet et udendørs system, der fungerer godt, sluttede Rikke Thomsen.

Miljølovgivning på friland

Simme Eriksen fra Udviklingscenter for Husdyr på Friland gjorde rede for den komplicerede lovgivning, der gælder for grise på friland. Han pointerede, at der i princippet er fælles lovgivning i Danmark, men at der i praksis er kæmpe forskel på, hvordan den udmøntes i de forskellige kommuner, og det er derfor vigtigt at tage kommunen i ed ved planlægning af udendørs svinehold.

Øko- og frilandstalde er i dag fritaget for BAT-krav til ammoniakfordampning, fordi der mangler værdier for frilandsgrise, og der er få besætninger. Han forventer, at der i fremtiden kommer BAT eller BAT-lignende krav, der regulerer ud fra antal kva-

dratmeter stald, og at sohold og slagtesvin fritages for ammoniakregulering, fordi ingen kender fordampningen fra grise, der går på græs.

Da grise på friland reguleres af seks forskellige bekendtgørelser og Landbrugets byggeblad samt Vejledning om økologisk jordbrugsproduktion er det umådeligt svært at skaffe sig et sikkert overblik over, hvilke regler der gælder i den enkelte situation. Derfor har Simme Eriksen også store forventninger til en ny lov, der forventes at komme til at gælde fra 2017, som formodentlig vil betyde flere generelle regler og færre lokale skøn.

I Danmark skal der være græs på grisemarkerne, det er et krav, der kan være svært at opfylde om efteråret, og man skal være opmærksom på, at hvis jorden bliver sort, skal grisene flyttes.

En tommelfingerregel for arealkravet til slagtesvin fra 30 til 115 kg er 200 kvm. mark, som dækker over en række specifikke krav til belægningen af dyr, som hver for sig skal opfyldes.

Der er et sæt regler for stalde og et andet sæt regler for hytter i den danske miljølovgivning. Det betyder, at en udmøntning af, hvilke regler der gælder for mobile stalde, stadig afventes. Blandt andet er der usikkerhed om, hvilket rækværk der kræves til mobile stalde, og det kræver indtil videre en dispensation fra Fødevarestyrelsen, hvis slagtesvin holdes i flytbare systemer uden et ekstra omfangshegn. Simme Eriksen sluttede med en række dilemmaer, der skal opklares: Hvor meget foder kan slagtesvinene finde i marken?, Vil andre racer eller krydsninger være bedre valg til udendørs produktion? og Hvor robuste er systemerne i forhold til årstiderne?

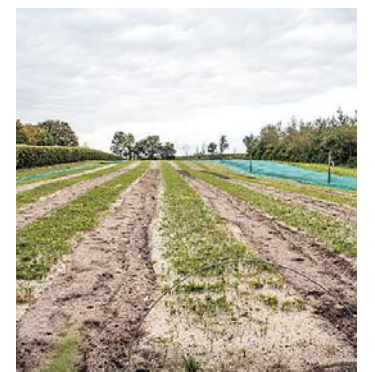
Prisforskel mindskes

MÆLK: Arlas råvarepris for mælk er steget med 14,3 øre pr. kg fra november til december. Til gengæld er økotillægget faldet med 7,5 øre pr. kg, hvormed spændet mellem økologisk og konventionelt mælk er faldet fra 112,7 øre pr. kg i november til 105,3 øre pr. kg i december.

KILDE: ARLA

Afskallet havre er godt

FODER: Der kan være god økonomi i at bruge afskallet havre til økologiske svin, viser beregninger fra Seges Økologi. På grund af det lave energiindhold anvendes havre i dag kun i begrænsede mængder i foder til smågrise og i begrænset omfang til søer og slagtesvin. Det lave indhold af havreskaller i afskallet havre gør, at fordøjeligheden er højere end i almindelig havre. Erfaringer viser at havre som foder til smågrise kan stabilisere mave-tarm-kanalen og dermed reducere problemer med diarré.

Økologiske juletræer

JULETRÆER: Interessen for økologiske juletræer er voksende, især i de større byer. Alligevel er kun mellem en og to procent af de danske juletræer økologisk dyrket, skriver Berlingske. Direktør hos brancheforeningen Danske Juletræer, Claus Jerram Christensen, undrer sig over, at så få kaster sig over økologisk produktion, men mener at det skyldes de strenge, danske regler, hvor det økologiske liv skal starte allerede på frøstadiet.

Indhusning påvirker ikke økologistatus

FUGLEINFLUENZA: Økologiske fjerkræproducenter er også omfattet af Fødevarestyrelsens krav om, at fjerkræ og andre fugle i fangeskab skal holdes indelukket eller under hegn og med fast tag. Ænder, gæs og fjervildt, er dog undtaget, da de ikke kan holdes indendørs. At dyrene holdes inde i en begrænset periode, får imidlertid ikke konsekvenser for den økologiske status. Fødevarestyrelsen kommer med en ny udmelding, så snart de økologiske fjerkræ igen kan lukkes ud.

Salmonella

Et oplæg af dyrlæge Jan Dahl, Landbrug og Fødevarer gav en grundig beskrivelse af arbejdet med salmonella, og råd om, hvordan salmonella kan håndteres. Han anbefalede, at svineproducenterne gør brug af deres ejerservice hos Danish Crown og tjekker deres salmonella overvågning regelmæssigt, for at kunne sætte hurtigt ind, hvis der er en negativ udvikling i salmonellaniveauet.

Gode tiltag mod salmonella:

- ▶ Syre i foderet
- ▶ Mere byg i foderet
- ▶ Lavere proteinniveau (svært uden kunstige aminosyrer)
- ▶ Grovere formaling af foder
- ▶ Ensilage som grovfoder (flere organiske syrer i ensilage end wrap)
- ▶ God hygiejne

Bæredygtighed motiverer økologer

Noteringen

► Svin

Basisnotering (68,0-90,9) uge 49: 10,60 kr.

Friland A/S giver i uge 49 følgende tillæg til konventionel notering: Øko-tillæg (alle grise): 15,90 kr./kg. Kvalitetstillæg (godkendte grise): 3,00 kr./kg. Samlet afregning 29,50 kr. Søer (slagtes ca. hver 3. uge) Øko-tillæg 12,80 kr./kg. Danish Crown notering 7,60 kr./kr. Samlet afregning 20,40 kr.

► Smågrise

Vejledende notering fra Videncenter for Svineproduktion for økologiske smågrise for uge 47: Beregnet smågrisenotering: 30 kg: 1.065,86 kr. (-0,10). Kg-regulering: 12-25 kg: 16,72 kr. 25-30 kg: 16,70 kr. 30-40 kg: 15,92 kr. Noteringen tager udgangspunkt i basisnoteringen fra Friland A/S og er inklusive efterbetaling.

► Kvæg

Friland A/S giver følgende priser for økologisk kvæg leveret i uge 49: Kalve u/12 mdr.: 3,75 kr./kg. Kvier og stude: Variabelt tillæg 9,50 kr./kg, kontrakttillæg 2,25 kr./kg. Ikke-kvalitetsgodkendte kvier og stude form > 3,5: 5,75 kr./kg. Ikke-kvalitetsgodkendte kvier og stude form < 3,5: 6,50 kr./kg. Køer og tyre > 24 mdr.: 6,50 kr./kg. DB køer, kontrakttillæg: 1,00 kr. Ungtyre 12-24 mdr., variabelt tillæg: 4,25 kr./kg., kontrakttillæg: 0,00 kr./kg. Kvalitets-godkendte dyr på kontrakt aftegnes med variabelt tillæg + kontrakttillæg. Tillæggene gives til dyr, som overholder veldefinerede kvalitetskrav.

► Tyrekalve

Vejledende notering på økologiske tyrekalve fra Brancheudvalget for Økologiske Køddproducenter: Jersey, (3. mdr., 65 kg). Pris: 1.362 kr. Kg-reg.: 9 kr. SDM, (3. mdr., 96 kg). Pris: 2.395 kr. Kg-reg.: 12 kr. Priserne er inkl. afhornning og studning.

Økologi & Erhverv tager forbehold for evt. fejl.

Tre økologiske producenter: Hestbjerg Økologi, Falslevgaard Mølle og Skærtøft Mølle delte i november ud af deres erfaringer med bæredygtighedsværktøjet RISE på et inspirationsseminar

BÆREDYGTIGHED

AF MAJA ELINE PETERSEN

- Det her med bæredygtighed er en lidt diffus ting. Vi har derfor ønsket at gøre begrebet mere konkret, fortæller Gustaf Bock om Seges Økologis arbejde de seneste år med at implementere bæredygtighedsredskabet RISE på økologiske bedrifter. RISE er et redskab der bruges til at måle, hvor bæredygtigt et landbrug er. Dette gøres ved at landmanden skal besvare en række spørgsmål inden for ti forskellige områder såsom biodiversitet, livskvalitet og økonomi. Hvert svar får en karakter, og til sidst beregnes gennemsnittet af karaktererne inden for de enkelte områder, hvilket giver et billede på bedriftens bæredygtighed. Bæredygtighedsanalyseredskabet forsøger derved at kigge på bedriften hele vejen rundt, ved både at inddrage sociale, økonomiske og miljømæssige forhold og finde hvor bedriften kan gøre det bedre.

- Når vi arbejder med en model som denne, får vi et konkret resultat, vi kan bruge til at dokumentere bæredygtigheden på bedriften. Vi har skabt en begrebsverden, vi kan gå ud fra, og derved give et mere ensartet bud på bæredygtighed, forklarer Gustaf Bock. En rigtig vigtig del i RISE-modellen er, at det er en udviklingsmodel og ikke en kontrolmodel, da den enkelte landmand selv vælger, hvilke effektive handlinger han vil bruge for at leve op til bæredygtighedsmålene.

- RISE værktøjet er udviklet med udgangspunkt i det man kalder forbedringskultur, hvilket vil sige at man sætter sig nye mål på de punkter hvor man skal forbedre sig. Der er dermed ikke defineret et rigtigt bæredygtighedsniveau som man skal nå, hvilket gør at man hele tiden kan blive bedre, siger Gustaf Bock.

Motivation for producenten

Hanne Risgaard driver sammen med sin mand og datter Skærtøft Mølle, der producerer en bred vifte af økologiske kornprodukter.

- Med afsæt i vores udfordringer aftaler vi, i samarbejde med en konsulent, hvad vi konkret skal arbejde med, så vi bliver mere bæredygtige i alle aspekter og ikke kun i det, som vi i forvejen er gode til, fortæller

Hanne Risgaard om Skærtøft Mølles arbejde med RISE-værktøjet og fortsætter:

- RISE-modellen, som jeg ikke kan rose nok, er et enormt interessant værktøj til at skubbe en rejse i gang. Når vi har gennemgået analysen, forpligter vi os til at udvikle os inden næste analyse. RISE er dermed en motivation til at holde os i gang og finde på nye tiltag der kan udvikle os.

Marianne Hestbjerg fra Hestbjerg Økologi mener også at RISE-analysen kan være med til at motivere producenten og udvikle bedriften.

- Med RISE-modellen bliver vi konfronteret med de ting, der er en udfordring for os, og det er dét, der er med til at udvikle os.

Hos Hestbjerg Økologi har arbejdet med RISE-modellen været med til at igangsætte adskillige tiltag, der skal udvikle bedriften inden for de mange facetter bæredygtighedsmodellen indebærer. De er kommet langt i retning af en bæredygtig produktion, men der er også flere steder, hvor de kan forbedre sig. Ifølge Marianne Hestbjerg, virker RISE-modellen som et spejl, der gør opmærksom på præcis disse områder som kan forbedres. Eksempelvis er de hos Hestbjerg Økologi opmærksomme på, at deres import af grisefoder fra Kina er en udfordring, de gerne skal have taget op.

Livskvalitet som parameter

Både Falslevgaard Mølle og Hestbjerg Økologi nævner at arbejdet med området livskvalitet var noget af det, der gjorde størst indtryk på dem. Niels Foged fra Falslevgaard Mølle fortæller:

- Noget af det, der virkelig var en øjenåbner for os, var arbejdet med livskvalitet. Spørgsmålet om vi var glade for vores arbejde, havde vi ikke regnet med ville være en del af RISE-modellen. Vi har derfor haft mange diskussioner om, hvordan arbejdet bliver bæredygtigt for os og som et led heraf arbejdet med flere tiltag, der skal resultere i, at arbejdet fortsat er sjovt. Det har været en rigtig god oplevelse, og jeg tror, det er noget, vi fortsat vil bruge i fremtiden.

Derudover har arbejdet med bæredygtighedsvurderingerne været vigtigt for Niels Foged fra Falslevgaard Mølle, da økologireglerne på flere områder ikke tager stilling til bæredygtighed.

Ekstra indsats kan markedsføres

En ny forbrugerundersøgelse gør os klogere på, hvordan man kan bruge bæredygtighed i markedsføringen af fødevarer

BÆREDYGTIGHED

AF MAJA ELINE PETERSEN

Historiefortælling, gennemsigtighed og forbrugerinvolvering er nogle af de kodeord, der skal til for at markedsføre bæredygtige produkter. Dette var konklusionen af en forbrugerundersøgelse om bæredygtighed udført af forbrugersociolog ved Landbrug & Fødevarer, Nina Preus.

De interviewede tilhørte alle forbrugergruppen 'idealister', da denne målgruppe er oplagt til markedsføring af bæredygtige produkter.

Historiefortællinger

- Det er vigtigt, at man er konkret, når man taler om bæredygtighed, og det skal bakkes op med et konkret eksempel på præcis, hvordan man er bæredygtig. Dette giver et indtryk af, at producenten er troværdig og seriøs og har noget på hjerte, forklarer Nina Preus.

Bedrifternes målsætninger og ideologi rammer dermed kun forbrugeren, hvis de synligt bakkes op med eksempler på handling.

De interviewede blev præsenteret for forskellige virksomhedscases fra økologiske bedrifter, der har arbejdet med bæredygtighed. En af disse bedrifter er svineproducenten Hestbjerg Økologi. Her gør de et stort arbejde ud af at fortælle om konkrete initiativer i arbejdet med bæredygtighed såsom historier om plantning af poppeltræer, lyngflis som strøelses- og rodemateriale samt rodfurter tilsat svinefoderet. Disse historier var med til at skabe sympati og tillid hos de interviewede, der fandt Hestbjerg Økologis fortælling om bæredygtighed helstøbt og gennearbejdet. Bæredygtighedsfortællinger uden konkrete eksempler, virkede derimod letkøbte og diffuse på de interviewede.

Gennemsigtighed

Fortællinger om både udfordringer og sejre i arbejdet frem mod en mere bæredygtig produktion er en anden vigtig del i markedsføringen af bæredygtighed.

- Når virksomheden er åben og ærlig omkring forhold i produktionen, dyrenes liv og trivsel samt udfordrin-

En del af det nye økologimærke Dansk Økologi

I Økologisk Landsforenings oplæg til et nyt, supplerende økologimærke, Dansk Økologi, er RISE indarbejdet. Det nye mærke skal løfte økologien på områder som bæredygtighed, klima og socialt ansvar. Mærket skal færdigudvikles over de næste seks måneder, og i oplægget foreslår bestyrelsen i Økologisk Landsforening brugen af RISE-modellen som et innovativt redskab til at øge bæredygtigheden.

Forbrugergruppen 'idealister'

- ▶ Udgør 18% af forbrugerskaren
- ▶ Går op i miljø og dyrevelfærd
- ▶ Er købestærke
- ▶ Fødevarernes kvalitet er vigtigere end fødevarernes pris
- ▶ Nævner ofte bæredygtighed i forbindelse med valget af deres produkter
- ▶ Oplagt målgruppe for salg af bæredygtige produkter.

En RISE-analyse måler på flere forskellige bæredygtighedsparametre. Er man i det grønne felt, går det rigtig godt med bæredygtigheden. Foto: Irene Brandt

ger for at blive mere bæredygtige, er det med til at skabe tillid og troværdighed. Viser man, at man er klar over, hvor det kunne blive bedre, og at man ønsker at forbedre dette inden for en given tidshorizont tilgives det uperfekte, fortæller Nina Preus og fortsætter:

- Italesættelse af udfordringer viser, at der er tale om en rejse frem for et mål. Bæredygtighed er en rejse, og der er altid rum til forbedring. Det er dét, bæredygtighed handler om.

Bæredygtighedsværktøjet RISE

De seneste år har flere økologiske bedrifter arbejdet med bæredygtighedsredskabet RISE. Værktøjet skal give landmanden et overblik over, hvordan hans status er for bæredygtighed på ti forskellige områder. Samtidig kan RISE-analysen være med til at skabe gennemsigtighed om produktionsforholdene hos forbrugeren.

- De interviewede forbrugere byder RISE-værktøjet meget velkomment som en måde at italesætte og arbejde med bæredygtighed på, men de har svært ved at forholde sig til RISE-værktøjet uden forklaring. De mange facetter i analysen overraskede de interviewede positivt. Samtidig ser de det som en fordel, at det er værktøj til dialog, løbende udvikling og forbedring og ikke en certificering. Dette er i overensstemmelse med 'idealisterne' egen opfattelse af bæredygtighed som et arbejde, der aldrig afsluttes, fortæller Nina Preus.

En certificeringsordning kan derfor fastlåse begrebet og modvirke

budskabet om, at bæredygtighed er en rejse og et fælles projekt, hvor der er mange løsninger og veje mod målet.

Forbrugerinvolvering

Ifølge Nina Preus kan forbrugerinvolvering bruges til at skabe opmærksomhed og opbygge loyalitet til producenten. Forbrugerinvolveringen sker, når man som forbruger skal gøre noget aktivt, der ikke bare handler om at købe et produkt. Hvordan forbrugeren bliver involveret i produktionen, på en måde der fortæller om bedriftens arbejde med bæredygtighed, kan dog være en udfordring.

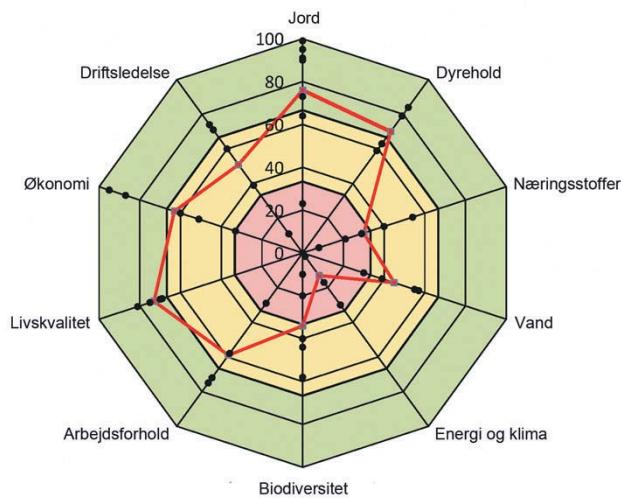
Økologi koblet til bæredygtighed

Økologi opleves af de interviewede som et selvfølgeligt og ansvarligt valg. Men økologien rummer også elementer af tvivl og især bæredygtigheden af dele af produktion sættes der spørgsmålstegn ved. Kobles økologi til fortællinger om bæredygtighed adresseres netop de udfordringer, som økologien opleves at have. Om det fortæller Nina Preus:

- Bæredygtighed rummer mange facetter og adresserer aspekter, som ikke er indlejret i det økologiske regelsæt. Det - at fortælle om bæredygtighed - er en oplagt mulighed for at give økologi merværdi, da den taler til tvivlen om, hvorvidt økologiske produkter nu også er det mest bæredygtige valg.

Inspirationskataloget *Bæredygtighed i økologien - Hvordan kommunikerer den?* kan findes på Seges' hjemmeside.

De interviewede tilhørte alle forbrugergruppen 'idealister', da denne målgruppe er oplagt til markedsføring af bæredygtige produkter.

RISE-analysen munder ud i en baggrundsrapport til landmanden, et ti-kantet spindelvæv og en handlingsplan. Bæredygtigheden aflæses som point på hver af de ti akser, og benytter sig af trafiklys-pædagogik. Rødt område = problematisk. Gult område = kritisk. Grønt område = positiv. Grafik: Seges P/S

Hastig omlægning

OMLÆGNING: 1.128 landmænd har i år ansøgt om tilskud til at omlægge til økologi eller udvide deres økologiske areal. Interessen for at omlægge har ikke været så stor siden 1990'erne. Af de 1.128 er 450 nye økologer, mens de resterende allerede har omlagt, men ønsker at udvide deres bedrift.

KILDE: MÆLKERITIDENDE

Insekterne rykker ind

INSEKTER: I et nyt projekt vil forskere fra Aarhus Universitet i samarbejde med kolleger og erhverv anvende organiske rester og spildprodukter til at opdrætte insekter i stor skala. Målet er, at Danmark skal være foregangsland for bæredygtig, industriel produktion af insekter til foder og fødevarer. I projektet arbejdes der med melorme, da disse insekter både udgør et reelt alternativ til andre proteinkilder og samtidig kan fodres med madaffald, slagteriaffald eller endda gødning. Dermed kan lavværdiprodukter omsættes til værdifuldt mad og foder. Desuden har forskerne en formodning om, at insekterne indeholder stoffer, der kan gavne immunsystemet, hvilket potentielt kan mindske brugen af antibiotika i svineproduktionen.

Forbrugerundersøgelsen

Forbrugerundersøgelsen blev udført i oktober og bestod af 11 dybdeinterviews om økologi og bæredygtighed. De interviewede tilhørte alle forbrugergruppen 'idealister', da denne målgruppe er oplagt til markedsføring af bæredygtige produkter. Indsigerne fra undersøgelsen blev delt på inspirationsseminaret *Gør bæredygtighed til forretning* afholdt af Seges Økologi.

ORGANISK GØDNING TIL ØKOLOGISK LANDBRUG

Øgro-gødningssortimentet består af bæredygtige organiske gødninger velegnet til anvendelse på økologisk landbrugsjord. Øgro er baseret på kødbenmel og børstemel fra danske produktionsdyr og sikrer at værdifulde næringsstoffer recirkuleres i deres naturlige kredsløb.

Øgro er næring til planter og jord og kan med fordel anvendes placeret som startgødning, som traditionel fuldgødsning eller til justering efter en tidlig grundgødsning på stressede planter. Øgro er en hurtigtvirkende letoptagelig proteinbundet kvælstofkilde, der stimulerer plantevæksten og øger jordens frugtbarhed.

Øgro-gødninger er velegnet til korn, grøntsager, raps, frøgræs, frugttræer, juletræer, græsplæner, blomster og nyttehaver.

Øgro fås i følgende varianter:

- Øgro 10-3-1
- Øgro 9-3-4-2S
- Øgro N15
- Øgro Granulat

Læs mere på www.ogro.dk eller kontakt os på tel: 5156 4729

Økologisk repræsentation på Agromek

I virvaret af udstillere og besøgende var der udstillere, der bejlede til de økologiske landmænd, og også økologiske eller potentielle økologiske landmænd på jagt efter inspiration

AGROMEK

AF ANNA-CHRISTA BJERG

Agromek er hvert andet år udstillingsvinduet for alle de tilbud, der er til landbruget i Danmark og resten af verden. Maskiner og teknik fylder og er meget synligt, men husdyr, leverandører, aftagere, rådgivning, ja hele følgeindustrien er repræsenteret. Økologien og varer og tjenester med relevans for økologien fylder i Agromekhallerne.

Robotter er hot

Mange firmaer sysler med at udvikle robotter. De første robotter er klar til markedet, og endnu flere venter i kulissen. Firmaerne Agointelli, ScanMek og Thorsen-Teknik stod på en fælles stand. De har i fællesskab udviklet og produceret den tre-stjernede Agromeknyhed Robotti, som kunne købes hjem for en meseprijs på 450.000 kr. mod normalt 540.000 kr.

Robotti er en redskabsbærer designet med et standard 3-punktsophæng til montage af almindelige landbrugsredskaber i mellem de to hjulmoduler. Den er velegnet til at udføre operationer med lavt trækraftbehov, eksempelvis mekanisk rensning i rækkeafgrøder som majs, roer, løg, kål eller gulerødder. Med den lave egenvægt på 600 kg minimeres jordpakning og risiko for strukturskader. Ideen er at have flere små enheder i stedet for én stor, og at traktorføreren overgår til at

overvåge flere robotter. Den bruger GPS-teknologi og kan derved udføre operationerne med stor præcision og sikkerhed.

Til store og små bedrifter

På samme stand var der to andre Agromeknyheder. CapaSeed (to Agromek stjerner) er en kombineret såmaskine og rækkerenser med sensorer på bommen til at sikre fleksibilitet ved kuperet terræn, således at så- og rensesektionernes individuelle højde reguleres og jordens overflade følges i hele arbejdsbredden. CapaSeed gør det muligt at så og rense i korn (ved eksempelvis 20 eller 25 cm rækkeafstand) i otte eller 12 meters arbejdsbredde. Lillebroderen MiniWeed, opbygget med samme teknik, er et nyt og alsidigt redskabskoncept, som kan anvendes til mekanisk ukrudtsbekæmpelse i både korn og rækkeafgrøder monteret på en minilæsser.

- MiniWeed passer til alle konventionelle minilæssere, fortalte Ole Winther Jensen fra ScanMek.

Miniweed kan erhverves for en pris på 42.000 kr. Dermed kan eksempelvis mindre økologiske bedrifter udnytte den teknologiske udvikling inden for minilæssere og foretage mekanisk rensning uden brug af tunge og dyre traktorer.

Skræddersyede maskiner

Yding Smedje, der leverer mange maskiner til økologiske marker, var også repræsenteret på Agromek.

- Vi arbejder rigtig meget med radrensning, derfor har vi naturligvis nok mange økologiske kunder. Ca. halvdelen af vores besøgende på Agromek er økologiske landmænd eller landmænd, der overvejer om-lægning, fortæller Leif Jensen, Yding Smedje.

Han fortæller, at interessen for strigler til ukrudtsbekæmpelse er stor igen, efter at det har været et lidt glemt redskab i en årrække.

Strigler og radrensere med udstyr til korn er det, der er mest interesse for til landbrug. Yding Smedje laver desuden en del skræddersyede maskiner ikke mindst til grønsagsafgrøder inklusive lugerobotter baseret på kamerateknologi.

- Vi deltager i en del erfamøder, det er vi meget glade for, det er interessant og meget lærerigt. På møderne lærer vi alle sammen noget og deler erfaringer, fortæller Leif Jensen.

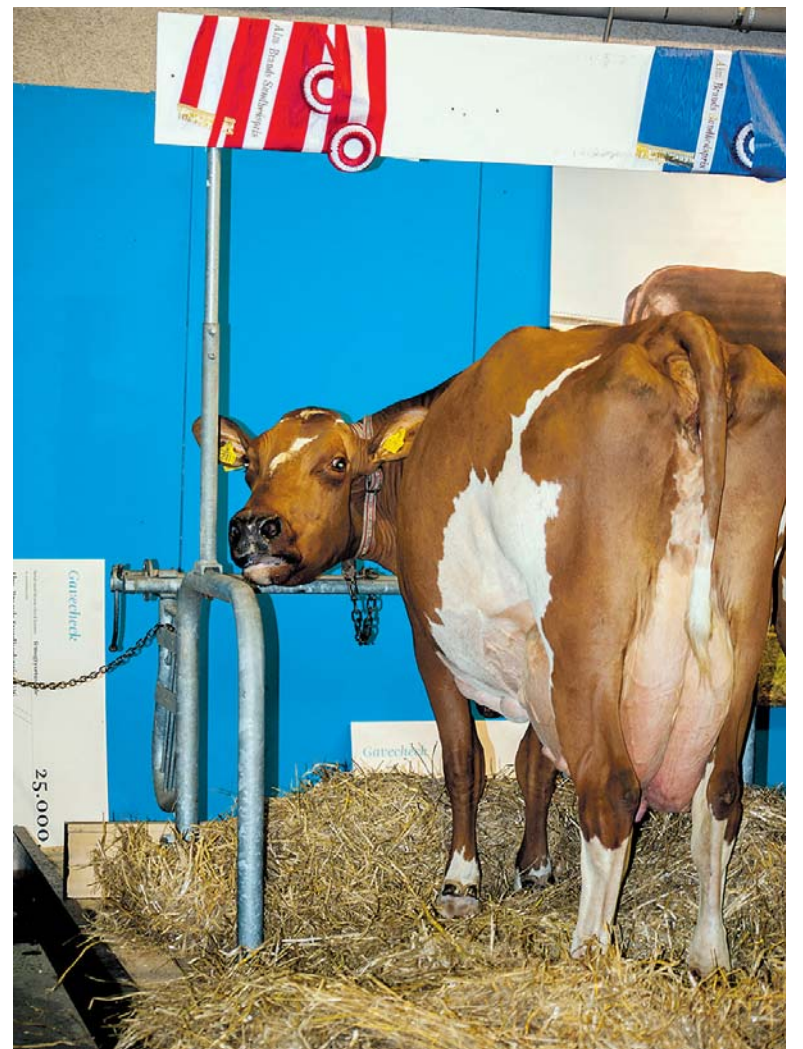
Biologisk fluebekæmpelse

Biologisk bekæmpelse bliver mere og mere udbredt. Firmaet Miljøfluen I/S har specialiseret sig i bekæmpelse af flueplage i og omkring husdyrbesætninger med en type fluer fra naturen, kaldet miljøfluen eller gyllefluen, eller med snyltehvepse.

Alle Miljøfluen I/S produkter kan benyttes på økologiske landbrug. Man tilmelder sig en abonnementsordning et år ad gangen og modtager så en sending miljøfluer i små plastspande lige til at sætte ud strategiske steder i staldene, herfra søger de ned i gyllekanalerne, hvor de finder staldfluens larver og æder dem.

For miljøfluens vedkommende får man en sending seks eller syv gange på et år med otte ugers mellemrum, det skulle kunne holde flueplagen i ave. Hvis man i stedet bruger snyltehvepse, får man en sending ca. hver anden uge over 14 gange, og det skulle tilsvarende være nok til at holde flueplagen nede.

Snyltehvepse bruges især, hvor der er halm, og her snylter de på staldfluens larve. Fordele firmaet selv nævner er, at man hurtigt og nemt bliver fluefri, at det er billigere end kemisk fluebekæmpelse, at det er uskadeligt for mennesker og dyr, og at det er dansk produceret og kontrolleret på statsautoriseret laboratorium.

Denne smukke, sunde og røde ko vandt RDM's sundhedspris. Koen kommer fra økolog og mælkeproducent Lars Remme Larsens i Sørvad. Det er andet år i træk koen vinder sundhedsprisen, og hun har nu i alt vundet 55.000 kr. hjem til Lars Remme Larsen. Foto: Anna-Christa Bjerg.

MiniWeed er interessant, fordi den giver mindre bedrifter adgang til moderne rækkerensning. Foto: Anna-Christa Bjerg.

Ukrudtsbekæmpelse drøftes på Yding Smedjes stand. Foto: Anna-Christa Bjerg.

Økologisk Landsforenings stand havde løbende arrangementer og en Spørg' bar, hvor blandt andet Jannie Bak Pedersen fra Landbrugsafdelingen besvarede spørgsmål. Foto: Anna-Christa Bjerg.

Landmænd på Agromek om Dansk Økologi:

Nej, ja og måske

DANSK ØKOLOGI: Kartoffelproducent Holger Finnerup besøgte Økologisk Landsforenings stand på grund af en økologisk kollega. Han er ikke økolog og overvejer det en gang imellem, men tror ikke det er noget for ham, før der bliver mere og især mere sikker adgang til økologisk gødning. På spørgsmålet om hvad han synes om et nyt økologisk mærke, med flere økologiske værdier bygget ind end det nuværende røde økologiske mærke, mener han, at det er bedre ikke at bygge flere regler på.

Entreprenør Arne Hansen, som i samarbejde med en landmand har etableret Lollands Økologi, var også forbi for at orientere sig om økologi. Lollands Økologi skal producere økologiske svin, og de er i omlægningsfasen, så der er mange ting at sætte sig ind i. Jorden er omlagt, og nu køber de konventionelle polte ind, og så bliver driften fuldt økologisk i løbet af foråret.

- Jeg går meget op i dyrevelfærd, det er min vej ind i økologien fortæller, Arne Hansen.

Om et nyt mærke, der bygger ovenpå det røde Ø-mærke, mener han, at hvis brugerne vil betale, så er det i orden. Men det vil være mere omfattende og derfor kun relevant, hvis forbrugerne virkelig ønsker det.

Kommunikation er vigtig

Mælkeproducent Hans Christian Christiansen ser efter et biomassefyr til flis på Agromek og ellers ikke efter noget bestemt. Han kommer også

forbi ØL's stand, har været økolog siden 2009 og er rigtig glad for det.

- Det har været positivt hele vejen igennem. Selv kontrollørerne har været gode og konstruktive i deres kontrol og vejledning, og ikke som dem, der en gang imellem verserer skrækhistorier om, fortæller han.

Om et nyt økomærke, er han lidt reserveret.

- Jeg mener ikke rigtigt, det vil flytte så meget, og det bliver en jungle af mærker, som ingen rigtig kan orientere sig i. Hvis det bliver vedtaget, er det i hvert fald meget vigtigt, at det kommunikeres klart ud, så forbrugerne kan forstå det. Hvis forbrugerne kan skelne mellem mærkerne og vil betale for merværdien, så er det selvfølgelig i orden.

Optimistiske omlæggere

Økologi & Erhverv var med, da Økologisk Landsforening inviterede nye, økologiske landmænd til møde på Gram Slot i begyndelsen af december. Vi spurgte tre deltagere om deres forventninger til

det nye liv som økologisk landmand. Alle tre landmænd har været konventionelle i en lang årrække og startede omlægningen til økologi i maj 2016

SUCCE MED OMLÆGNING

TEKST OG FOTO: MAJA ELINE PETERSEN

Hans Henrik Frederiksen, Sulsted, planteavlerv

Hvorfor har du valgt at omlægge til økologi?

Grunden til at vi valgte at omlægge, var fordi vi var trætte af at se sprøjten på markerne. Det var ikke så meget brugen af kunstgødning, der gik os på, men mere pesticiderne. Allerede nogle år inden vi lagde om, købte vi selv økologiske fødevarer til vores husholdning, så økologi er noget, der længe har ligget os på sinde. Jeg er selv opvokset på landet, og jeg ville gerne vende tilbage til en mere naturlig produktionsform, som den jeg oplevede som barn.

Hvad har omlægningen betydet, og hvad har du af forventninger til livet som økologisk landmand?

Det er især sundheden og naturen, jeg tænker bliver forbedret ved omlægningen til økologi. Jeg tror, det kan påvirke os positivt både fysisk og mentalt.

Er der noget, du har været usikker over i forbindelse med omlægningen, og som du ville ønske, der var mere fokus på?

Der er ikke noget, jeg har været særlig usikker omkring. Vi har valgt at så kløvergræs på markerne under omlægningen for ikke at kaste os ud i noget, vi ikke kunne magte. Vi er dog stadig i gang med at finde ud af, hvad vi skal have plantet på markerne. Lige nu overvejer vi, om vi skal have permakultur.

Theo van Diepen, Gjerlev, mælkeproducent.

Hvorfor har du valgt at omlægge til økologi?

Det skyldes primært den stigende efterspørgsel på økologisk mælk. De sidste 15 år synes jeg ikke, det har været muligt at omlægge, men det har den stigende efterspørgsel fra mejerierne ændret. Jeg har altid haft mine dyr på græs, så selve mælkeproduktionen har ikke været vanskelig at lægge om. Jeg er nu halvvejs i min karriere som landmand, derfor synes jeg også, det er passende, at der sker noget nyt.

Hvad har omlægningen betydet, og hvad har du af forventninger til livet som økologisk landmand?

Jeg bliver ikke frelst ved at lægge om, og jeg regner ikke med, at det medfører de store ændringer. Men jeg har allerede fået en masse positive tilbagemeldinger fra mine omgivelser, så lokalsamfundet bakker op.

Er der noget, du har været usikker over i forbindelse med omlægningen, og som du ville ønske, der var mere fokus på?

Mine konsulenter har været gode til at guide mig og gøre mig opmærksom på faldgruberne. Mange af tingene vidste jeg i forvejen, men omlægningstjekket var alligevel en stor hjælp. Jeg har også haft meget glæde af netværksmøder med erfarne økologer.

En af udfordringerne ved at omlægge til økologi er at få småkalvene til at trives på græs i sommerperioden. Kalvene skal på græs, når de er mellem fire og seks måneder, og de kan have svært ved at klare kulden og få nok ud af græsfoderet. Omlægningsårene kan også være dyre, da omlægningsstøtten først kommer efter halvandet år. Ophobningen af grovfoder de første år, er også noget, der trækker på likviditeten.

Henrik Jensen, Brovst, mælkeproducent.

Hvorfor har du valgt at omlægge til økologi?

Min bedrift ligger indeklemmet i en by og kan derfor ikke udvides. Mange af de landmænd, der har udvidet deres bedrifter de seneste år, har jeg også set gå nedenunder og hjem. Jeg så derfor en omlægning til økologi som en god måde til at øge omsætningen uden at skulle udvide. Samtidig har jeg nogle venner med økologiske køer, der har inspireret mig. Inden omlægningen havde jeg mine køer gående på græs, så jeg synes ikke, det var de store omvæltninger, der skulle til.

Hvad har omlægningen betydet, og hvad har du af forventninger til livet som økologisk landmand?

Efter vi har omlagt, er vi begyndt at snakke mere om, hvordan vi skal gøre tingene. Før lå opgaverne forholdsvis fast, men nu er der mere, vi skal forholde os til, hvilket gør at vi som familie taler mere om bedriften. Min søn er nyuddannet landmand og er lige startet med at arbejde sammen med mig på gården. Det, at jeg er i gang med at lægge om, gør, at der er en masse nyt, jeg skal lære. Omlægningen gør, at vi nu begge to skal til at lære en masse nyt, og at vi starter op med det her sammen.

Er der noget, du har været usikker over i forbindelse med omlægningen, og som du ville ønske, der var mere fokus på?

Hen over græsningssæsonen har jeg været med i en græs erfaringsgruppe med syv erfarne økologer. Det har været til stor hjælp. Jeg føler, at der er et stort sammenhold blandt økologer, og at de hjælper hinanden mere.

Nyt grovfoder til fjerkræ

I sæson 2016 er en række afgrøder høstet på forskellig måde for at afprøve produktions- og konserveringsmetoder til alternative grovfodermidler til fjerkræ. Gennem vinteren bliver årets høst prøvedret hos æg- og fjerkræproducent Jan Volmar

FJERKRÆFODER
AF ANNA-CHRISTA BJERG

- Formålet er at give økologiske fjerkræproducenter adgang til alternative grovfodermidler, som kan øge deres selvforsyning med foder, gøre dem mindre afhængige af importeret soja- og solsikkeprotein samt give dem et bedre sædskifte, siger fjerkrækonsulent Niels Finn Johansen, der er projektmedarbejder i Økologisk Landsforenings projekt: *Den alsidige fjerkræbedrift – med robust sædskifte med grovfoder og selvforsyning med protein.*

En højere andel af grovfoder kan formentlig også give en sundere fedtsyresammensætning i æggene og en bedre proteinsammensætning i forhold til hønsenes behov og dermed måske en bedre fodereffektivitet til hønsene.

Høstede afgrøder

De afprøvede afgrøder i 2016 er hestebønner, ærter, rug og kløvergræs. - Vi måtte opgive at ribbehøste hestebønner og ærter, som det ellers var intentionen. Ribbehøsteren hev planterne op med rod, fortæller Niels Finn Johansen.

I stedet blev ærter skårlagt og vejret i to dage før de blev finsnit, hvorefter afgrøden blev pakket i wrapballer. Hestebønnerne blev høstet på et sent stadie, og derfor ikke forvejret, men finsnittet og pakket i wrapballer med det samme.

- Rugen gik det fint med at ribbehøste, én hektar blev ribbehøstet og ensileret. Det blev temmelig modent før høst, så det blev en ensilage med højt tørstofindhold, fortæller Niels Finn Johansen.

Kløvergræsset blev høstet og forarbejdet på to forskellige måder:

- Normalt høsttidspunkt, skårlægning, forvejring, finsnitning og forar-

Æg og fjerkræproducent Jan Volmar foran en balle kløvergræshø, lavet af ungt kløvergræs. Foto: Niels Finn Johansen.

Slåning af kløvergræs til forsøget. Foto: Jan Volmar.

Samdyrkning er en lovende strategi

Ved at dyrke grøntsager og efterafgrøder samtidig kan grøntsagsavlere reducere kvælstoftabet til vandmiljøet og samtidig mindske behovet for at tilføre gødning det efterfølgende år

Det er næppe det første, forbrugere tænker over, når de køber ind i supermarkedet. Men varerne på hylderne bidrager forskelligt til kvælstofregnskabet. Tag eksempelvis porren. Den har et overfladisk rodnet og et højt behov for kvælstof. At den samtidig høstes sent på sæsonen, gør det svært at dyrke en efterafgrøde til at opsamle kvælstof. Derfor er porren en af de store syndere miljømæssigt – hvad enten den dyrkes økologisk eller konventionelt.

På Aarhus Universitet arbejder vi

netop med at optimere dyrkningen af økologiske grøntsager – til gavn for både producenter og miljø. Det er f.eks. tilfældet i det nyligt afsluttede CORE Organic-projekt InterVeg. Hvor man traditionelt planter en efterafgrøde efter høst, har vi sammen med udenlandske kolleger undersøgt muligheder for at reducere kvælstoftabet ved at dyrke eftergrøder sammen med porrer og blomkål. Resultaterne er lovende.

I de danske forsøg, der er udført ved AU-Årsløv på Fyn, har vi bl.a. dyrket porrer sammen med farvevaid, der er fra korsblomstfamilien. Konkret blev hver tredje række i markerne inddraget til at dyrke denne efterafgrøde. Forsøget viste, at udbyttet af porrer per række var lige så højt, som når grøntsagerne blev dyrket alene.

Farvevajden komplementerede porrerens vækst, da den havde et dybere rodnet, der gik helt ned

til to meters dybde. Den voksede og kunne optage mere end 50 kg ekstra kvælstof per hektar fra hele dens rodzone, hvor porrerne ikke gjorde det. Udover at mindske udvaskningen, kunne den således "gemme" kvælstoffet til næste års afgrøde, når den nedmuldes efter vinteren, hvilket mindsker behovet for at tilføre gødning fra andre kilder.

Forsøget viste at successerne med samdyrkning afhæng af, at konkurrencen mellem afgrøderne kunne styres. Dette blev gjort ved at forskyde sådatoen for efterafgrøden med fem uger efter plantning af porrerne. Grøntsagerne skulle have et forspring, hvor de fik lov til at udvikle sig.

En udfordring med dette dyrkningssystem er areal. Selv om udbyttet bliver det samme per række, skal planteavleren afsætte hver tredje planterække til dyrkning af efterafgrøden, og det vil betyde færre porrer eller blomkål per hek-

tar. Derfor er der perspektiver i at udvikle systemet til at kunne styre konkurrencen mellem samdyrkede grøntsager og efterafgrøder, hvor efterafgrøderne dyrkes inde mellem grøntsagsrækkerne.

InterVeg forsøgene viste at samdyrkning kan åbne op for, at mark og miljø kan spille bedre sammen. Blomkålsforsøgene viste eksempelvis, at samdyrkningen tiltrækker flere gavnlige insekter og færre skadegørere, mens forsøgene med porrer viste en hæmmende effekt på forekomsten ukrudt.

Samdyrkning har perspektiver til at sikre en bedre sammenhæng mellem jord, planter, næringsstoffer og natur. Men denne strategi skal udvikles og raffineres, så udbyttet sikres og agro-økosystemet bruges på en hensigtsmæssig måde for både produktion og miljø på langt sigt.

InterVeg: Enhancing multifunctional benefits of cover crops - vegetables intercropping er et EU-projekt, finansieret via ERA-nettet CORE Organic 2, der koordineres af ICROFS og støttes af GUDP.

NYT FRA
INTERNATIONALT CENTER
FOR FORSKNING I
ØKOLOGISK JORDBRUG
OG FØDEVARESYSTEMER

Af forskergruppeleder Hanne Lakkenborg Kristensen,
Institut for Fødevarer, Aarhus Universitet

bejdning til grønmele på Nybro Tørreri.

- Skårlagt i et tidligere vækststadium end normalt 13. juni, 27. juli og 22. september. Det blev skårlagt, forvejet, finsnittet og tørret til grønmele på Nybro Tørreri.

Hønsenes mening

Nu bliver det spændende at se, hvordan hønsene tager imod de nye grovfodermidler, og om de vil æde det.

Hver grovfodertype vil blive fodret ud til et hold høns gennem en uge med 30 gram pr. høne om dagen.

- Hvis hønsene kan lide grovfoderet, kan vi komme ned på ni procent fra de nuværende 22-30 procent i indkøbt proteinfoder af den samlede fodermængde, og det vil være interessant for fjerkræproducenterne siger Niels Finn Johansen.

Tørfoderet bliver tilpasset efter indholdet af protein i grovfoderet. Niels Finn Johansen er optimist med hensyn til, om hønsene vil æde rug og ærter, men kløvergræsset er han knap så sikker på, at de vil tage.

Forsøget fortsætter i 2017, og her vil de prøve at tage ensileret solsikke, grønmele af rent kløver, ensileret foderkål og -lupin med som grovfodermidler. Især foderkål, kløver og solsikke har en god proteinsammensætning og kan derfor være interessant.

Forventninger og erfaringer

I et andet projekt Niels Finn Johansen er involveret i, ser de på effekten af at så forskellige urter med i græsmarkerne og hvilken effekt, det har på æggenes fedtsyresammensætning.

- Vores foreløbige erfaringer peger i retning af, at det ikke er så vigtigt, om det er den ene eller anden

urt, hønsene har adgang til, men mere om de æder grovfoder eller ej. Grovfoderet giver en større andel af umættede fedtsyrer i æggene.

Forventningerne til projektet er altså mangeartede. En højere andel af grovfoder forventes at have effekt på både hønsenes fodring og sundhed, sædskifte og markplan, andelen af importeret protein og dermed også bedrifterne robusthed.

Projektets resultater vil løbende blive offentliggjort og vil kunne findes på Økologisk Landsforenings hjemmeside, www.okologi.dk, under Projekter/Æg og fjerkræ.

Den alsidige fjerkræbedrift

- med robust sædskifte med grovfoder og selvforsyning med protein

Projektets formål:

Der er et stort ønske blandt økologiske ægproducenter om at få en bedre produktionsmæssig sammenhæng mellem mark og stald, så man i højere grad dyrker sit eget foder, også mht. protein. Håndhævelse af kravet om 100 pct. økologisk fodring af fjerkræ er blevet udskudt til 2017, så der er behov for at få udviklet robuste systemer, så import af ikke-økologisk proteinkilder kan undværes. Der er også brug for at gøre markdriften mere robust, og derfor er det nødvendigt at tilpasse fjerkræbedrifternes sædskifte, så de har flere bælgeplanter og mere alsidigt afgrødevalg. Markdriften skal være mere produktiv ved at have højere ressourceudnyttelse og mindre tab af kvælstof til miljøet og mindre udledning af drivhusgasser.

Indkøb af proteinfoder er en betydende omkostning, og hvis en højere del af proteinet kan komme fra egen markproduktion, vil der være en betydelig økonomisk gevinst for produktionsgrenen. Formålet er derfor at gøre den økologiske fjerkræbedrift mere robust på parametrene økonomi og miljø, både på kort og langt sigt. Endvidere er projektets formål, at forberede økologiske fjerkræbedrifter til at blive uafhængige af ikke-økologisk proteinfoder inden for en kort årrække.

Får du avisens nyhedsmail?
Ellers kan du tilmelde dig på
www.okologiogerhverv.dk

Økologisk GRØNSAGSKURSUS

FOR DEN PROFESSIONELLE SMÅAVLER - MODUL 1

25. og 26. januar 2017

henvender sig til dig, som er i gang med en alsidig økologisk grønsagsproduktion til vejboden, gårdbutikken, eller måske til de lokale supermarkeder og restauranter.

FOR DIG DER GERNE VIL I GANG - MODUL 1

8. og 9. februar 2017

henvender sig til dig, som ikke i dag har en grønsagsproduktion, men som overvejer at gå i gang med en alsidig økologisk grønsagsproduktion til vejboden, gårdbutikken, eller måske til de lokale supermarkeder og restauranter.

Begge kurser består af et 2-dags program med overnatning, og følges op af MODUL 2 (1. og 2. februar + 15. og 16. februar). Det er dog ingen forudsætning at gennemføre begge moduler, som kan tages hver for sig.

Undervisere	Richard de Visser, konsulent hos GartneriRådgivningen Helge Bülow, faglærer og selvstændig gartner
Pris pr. modul	3000,- kr. eks. moms, inkl. alle måltider og overnatning på Kalø Økologisk Landbrugsskole
Sted	Kalø Økologisk Landbrugsskole Skovridervej 3 8410 Rønde

Tilmelding på
87580400 eller
hebu@kalo.dk
www.kalo.dk

gartneri
RÅDGIVNINGEN

ØKOLOGISK
landsforening

kalø Økologisk
Landbrugsskole
videncenter
- en del af VID

KOM OG VÆR MED

Vi vil så gerne arbejde med økologi sammen med dig.

Økologiske landmænd og landmænd under omlægning inviteres til at blive en del af Økologisk Landsforening.

Du får resten af 2016 og hele 2017 til 500 kr. + moms.

Som medlem vil du modtage Avisen Økologi & Erhverv (som den du sidder med nu) hver 14. dag, Magasinet Økologisk hvert kvartal, tilbud om både faglige og afsætningsmæssige møder hele året og gratis deltagelse i Generalforsamlingen med spændende faglige møder og medlemsindflydelse i marts. Ansatte med mange fagligheder og 77 folkevalgte arbejder for medlemmerne hele året.

VIL DU VÆRE MED I FÆLLESKABET?

Bliv medlem på
okologi.dk/medlem

- se under landmand

MAD & MARKED

PÅ
MARKEDET

AF HENRIK HINDBORG, MARKEDSCHEF
ØKOLOGISK LANDSFORENING

PRODUKTIONEN SKAL OP I GEAR

At økologien har større medvind i marken og markedet end nogensinde før er i det snart forgangne 2016 blevet slået fast med syvtømmersøm.

Denne tendens vil blive yderligere forstærket i det kommende år – bl.a. hjulpet frem af en række vigtige, nye initiativer fra foreningen.

Halvdelen af danskerne køber økologiske varer hver uge, og i 2017 sættes der for alvor fokus på at normalisere det økologiske valg. I markedsafdelingen vil vi således rette spotligheden mod den store gruppe af danskere, som grundlæggende er positive over for økologi, og som af og til køber økologiske varer, men kun inden for få vareområder. I samarbejde med dagligvarehandlen vil vi udstyre forbrugerne med så stor viden om fordelene ved at vælge økologi, at de helt naturligt træffer øko-valget, allerede inden de træder ind ad butiksdøren.

Over de næste tre år er det således vores målsætning at øge det årlige gennemsnitsforbrug på økologi per dansker fra 2.000 til 3.000 kroner.

Også inden for foodservice vil vi rette blikket mod et område med uudnyttet potentiale. Kun cirka 150 restauranter, caféer og hoteller har i dag det økologiske spisemærke – ud af i alt cirka 1.800 spisemærkede køkkener på landsplan. Det skal der laves om på. Og 2017 er året, hvor vi for alvor tager hul på den indsats.

Et andet vigtigt fokus i det nye år – hvis ikke det allervigtigste – bliver at få den økologiske produktion op i gear. Det er afgørende, at danskerne får indfriet deres forventning om, at øko-varer er lig med danske varer, og det har vi gjort et grundigt forarbejde for at sikre.

Ved at ringe til alle, der har besluttet sig for omlægning til økologi, eller for at udvide deres økologiske areal inden for de seneste 2 år, har vi fået overblik over hvilke varer, der er på vej, og hvilke der fortsat mangler. Den viden er meget vigtig for vores fremadrettede dialog med både landmændene og dagligvarehandlen.

Til sidst skal naturligvis nævnes udviklingen af regelsættet bag kvalitetsmærket Dansk Økologi. Et mærke, der bringer en ny øko-epoke med sig og sætter en tyk streg under vores nuværende position som verdens førende økologi-nation. Der er i det hele taget utroligt meget at glæde sig til i 2017 – hvor udbredelse og udvikling bliver de helt store overskifter for økologien. Rigtig godt nytår!

“ Det er afgørende, at danskerne får indfriet deres forventning om, at øko-varer er lig med danske varer, og det har vi gjort et grundigt forarbejde for at sikre.

Analyse fra ØL viser, at der i fremtiden bl.a. bliver behov for en markant vækst i den hjemlige produktion af kål, salater o. lign.

Kurs mod bedre Øko-balance

Økologisk Landsforening har analyseret sig frem til flere potentielle huller i den hjemlige primærproduktion af økologi

ANALYSE

TEKST OG FOTO: JAKOB BRANDT

Der bliver behov for markant flere produktion af frugt og grønt, mens det ser ud til, at der i løbet af et-to år bliver balance i produktionen af både økologisk svinekød og fjerkræ.

Det er nogle af hovedbudskaberne fra markedsafdelingen i ØL, som snart er færdig med en større analyse, som skal give et overblik over, hvor der er størst behov for at igangsætte yderligere primærproduktion for at sikre den bedst mulige balance på det hjemlige økologimarked. Ikke overraskende ser det nærmest katastrofalt ud for den hjemlige produktion af frugt og bær, hvor der ifølge ØL-analysen bliver behov for en flerdobling af den nuværende produktion, hvis man vil undgå en større strøm af importvarer.

Det er vores bedste bud

I øjeblikket planlægger Økologisk Landsforening en større rekrutterings-kampagne, som bliver fyret af i starten af det nye år for at efterlyse interesserede producenter, som kan udfylde de specifikke huller, som analysen afslører.

Det er markedschef Henrik Hindborg, som har stået i spidsen for det omfat-

Bag analysen

► For at kortlægge den forventede produktion på de nye økologiske arealer har Økologisk Landsforening kontaktet alle 625 nye økologer fra de to sidste omlægningsrunder.

► Foreningen har desuden kontaktet 115 nuværende økologer, som har øget deres areal med mindst 20 ha.

► Undersøgelsen omfatter arealer, som er påbegyndt omlægning i 2014 til foråret 2016.

► Landmændene er blevet spurgt om, hvad de forventer at producere i henholdsvis 2017 og 2019.

tende analysearbejde, der dels bygger på fremskrivninger af det nuværende forbrug, dels bygger på meldinger fra de landmænd, som driver landets nyomlagte landbrugsarealer.

Ved at sammenholde deres estimaterede produktion med den forventede afsætningsudvikling har ØL lokaliseret behovet for at igangsætte yderligere produktion hos danske økologer.

- Vi tager udgangspunkt i de nuværende vækstrater. Den type balanceregnskaber er naturligvis altid forbundet med en vis usikkerhed, men tallene er udtryk for vores bedste bud på markedsudviklingen, siger Henrik Hindborg, som allerede nu er klar til at lette på låget for analysens resultater.

Mere mælk og grønt

- I løbet af tre år vil der være behov for en fordobling af grøntsagsproduktionen bare for at følge med den nuværende vækst, siger Henrik Hindborg, som de seneste uger har været begravet i tal fra Danmarks Statistik.

Selv om den hjemlige produktion af økologisk mælk har kurs mod et rekordniveau, viser hans beregninger, at der formentlig også snart bliver behov for flere mælkeproducenter.

- På mælkesidsen er der balance for nuværende, men vores beregninger tyder på, at der årligt bliver behov for op til yderligere 160 mio. kg mælk frem mod 2020. Der bliver ikke plads til alle, så det er vigtigt allerede nu at blive skrevet op hos mejerierne, siger Henrik Hindborg.

Bedre styr på kødet

Mens der er behov for mange flere frugt- og grøntproducenter, viser tallene fra ØL, at der er bedre styr på kødet.

- Vi har virkelig været udfordret på svinekød, men selv om det ser ud til at forbruget af svinekød bliver fordoblet fra 2016 til 2020, tyder nogle større nyomlægninger på, at der bliver balance i produktionen, siger Henrik Hindborg.

Det samme gælder for fjerkræ, mens analysen peger på, at den positive udvikling i mejerisektoren formentlig vil sikre balance i tilgangen af råvarer til hakket oksekød i løbet af 2018, mens der fortsat bliver behov for væsentlig mere kødkvæg og flere stude til udskæring.

Friland rustet sig til nye tider

Efter endnu et år med rekordafregninger til Frilands økologiske leverandører, forudser Henrik Biilmann, at den øgede konkurrence vil gøre det vanskeligere at styre balancen mellem udbud og efterspørgsel på hjemmemarkedet

KØD

AF JAKOB BRANDT

Trods endnu et år med mangel på økologisk kød, kunne deltagerne på Frilands årsmøde glæde sig over et nyt rekordregnskab, som p.t. må gøre det vanskeligt at bevare pessimismen hos de økologiske kødproducenter.

Mens slagterikoncernen Danish Crown som helhed oplevede en svagere indtjening i det forgangne år, kunne både producenterne af økologisk okse- og svinekød i datterselskabet Friland se tilbage på en sand prisfest med rekordhøje afregningspriser.

Samlet er Frilands omsætning vokset til 829 millioner kroner. Det er en stigning på 17 procent i forhold til rekordåret 2014/15. Godt hver anden krone, som det Danish Crown-ejede selskab omsatte for, stammede fra salg af økologisk svinekød, og samlet henter selskabet fire ud af fem kroner fra salget af økologisk kød, som totalt voksede med 27 pct.

Men Friland-direktør Henrik Biilmann forudser at den nuværende prisfest vil klinge af, og selv om han også forventer et marked, som vil være præget af underforsyning i det kommende år, tror han ikke på, at det vil være muligt at opretholde det nuværende høje prisniveau på længere sigt.

På Frilands årsmøde sammen-

fattede han status for Friland med ordene: 'få skyer på en ellers flot himmel'.

Økologien trækker læsset

Ud af den samlede omsætning bidrog de danske økologer med 594 mio. kr. Målt i værdi svarer det til en fremgang på 126 mio. kr.

- Men cirka halvdelen af væksten skydes højere kødpriser, og det vil være urealistisk, at vi igen i næste regnskab kan præstere en vækst på over 100 mio. kr., siger Henrik Biilmann.

Samtidig lægger han ikke skjul på, at omsætningen det seneste år kunne have været endnu større, hvis Friland havde haft adgang til flere svin.

Nye tider på hjemmefronten

- Det er blevet vanskeligere at forudse og styre markedet i takt med, at der er kommet flere aktører. Nu påvirker det jo også udviklingen, hvad der sker hos de nye økologiske slagterier som Tican og Danepork, siger Henrik Biilmann.

Friland har det seneste år slagtet godt 123.000 økologiske svin i Danmark, og han håber, at de forskellige initiativer, som selskabet har sat i værk, vil sikre, at det antal vokser med 15 procent frem mod 2018.

- Den største udfordring bliver at sikre en balanceret vækst, og det er ikke blevet nemmere af, at der er kommet flere aktører. Men jeg er overbevist om, at vi i løbet af 2017 vil se en normalisering af markedet for økologisk svinekød, siger Henrik Biilmann.

Hidtil usete niveauer

Han har stor respekt for de nye konkurrenter på det hjemlige kødmarked, men han føler at Friland er godt rustet til at møde den nye konkurrencesituation.

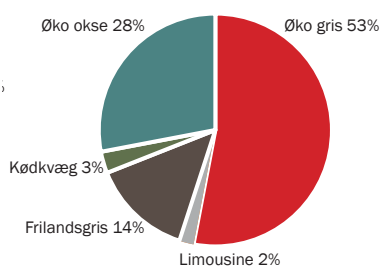
- Vi har stadig en ambition om at få vores del af et voksende marked, fastslår direktøren efter Frilands års-

De økologiske svin er Frilands bestseller.

Modelfoto: Colourbox

Frilands omsætning

møde, hvor regnskabstallene viste, at det er de økologiske kødkoncepter, som det seneste år satte de markant mest positive aftryk på bundlinjen hos Friland, mens selskabets konventionelle kreaturkoncepter og Frilandsgrisen samlet måtte notere en lille tilbagegang i salget.

- Det er næppe overraskende, at økologien har stået for væksten hen over året. Markedet har været stærkt underforsynet. Det har drevet priserne og dermed også afregningen op på hidtil usete niveauer, sagde Henrik Biilmann på selskabets årsmøde.

Historisk høj afregning

I alt udbetaler Friland 72 mio. kr. mere til selskabets leverandører, end selskabet gjorde sidste år, og det har især lunet godt i regnskaberne hos økologerne.

- Sidste år udbetalte vi til økologiske grise 17,23 kr. i tillæg pr. kg og var ovenud tilfredse. I år kan vi så lægge 3,96 kr. oveni det beløb og betale 21,19 pr. kg., så det er klart, at vi er stolte og glade over at kunne levere et så godt resultat til vores leverandører, siger Henrik Biilmann.

Også de økologiske kreaturtillæg til DC's basisnotering er steget fra 5,85 kr. pr. kg til 7,99 kr. pr. kg.

Der er kamp om køerne

Det forhold at Friland i juli måtte vinke farvel til kreaturerne fra de 71 leverandører til Thise Mejeri, slår fuldt igennem til næste år.

- Vi skal forvente lidt færre dyr, end hvad vi er vant til, og vi kommer

Frilands nøgletal

- ▶ Omsætning: 829 mio. kr.
- ▶ Vækst: 118 mio. kr.

Slagtninger

- ▶ Øko svin 123.368 + 18 %
- ▶ Øko kreaturer 21.211 - 5 %

Resttillæg

- ▶ Udbetalt i tillæg i alt: 295.581.000 DKK
- ▶ Friland øko, gris: 0,80 kr/kg
- ▶ Friland øko, kreaturer: 1,10 kr/kg

især i sommermånederne til at sige nej til flere kunder, siger Henrik Biilmann.

Sidste år slagtede Friland 1145 færre kreaturer end året før, og han ser derfor frem til, at den nye bølge af omlægning af mælkebedrifter vil øge den samlede tilgang af oksekød, ligesom han også forventer at nye økologiske ungtyrekoncepter kan bidrage til at dække en del af den voksende efterspørgsel på hjemmemarkedet.

- Vi vidste godt, at vi ikke kunne blive ved med at have økologien for os selv på et marked, hvor der er så mange penge at tjene, og så må håbe, at den øgede konkurrence vil skabe mere dynamik på markedet, siger Henrik Biilmann.

Udsigt til flere nye produkter

Indtil videre har han ikke set nye produkter fra konkurrenterne, som giver ham anledning til at ryste i bukserne.

- Nu har Thise & Ko været på banen i en lille halv år, og hidtil er det mest de gamle travere, som de har lanceret, men jeg forventer, at der vil komme flere nye varer på markedet.

Ikke færre end 62 pct. af det økologiske kød fra Friland blev solgt som hakket kød, mens forskellige detailudskæringer udgjorde 18 pct.

Kun norsk foder til nye Tine-mælk

MEJERI: Det er ikke kun i Danmark, at økologerne har fokus på brug af lokalt foder. I Norge har mejeriselskabet Tine etableret et pilotprojekt i samarbejde med foderstoffirmaet Felleskjøpet Agri. Sammen med en gruppe økologer i Østfold syd for Oslo vil de forsøge at etablere en produktion af økologisk mælk fra køer, som skal have mindst 98 procent norsk foder.

- Dette initiativ repræsenterer en milepæl for Tine og illustrerer vores ambition om at være drivkraft i arbejdet med økologi og mangfoldighed, siger koncernchef Hanne Refsholt i en pressemeddelelse.

Dansk And i Struer slagter som planlagt

JULEÆNDER: Mens flere kyllingeproducenter er blevet alvorligt berørt af efterårets udbrud af fugleinfluenza, har sygdomsudbruddet ikke kostet Dansk And andet en en vis portion bekymringer, oplyser andeproducent Martin Daasbjerg.

Han etablerede fjerkræslagteriet på havnen i Struer for et år siden, og netop nu er det højsæson.

- Vi er uberørt af fugleinfluenzaen, og vi slagter som planlagt. Om 12 dage er den sidste and slagtet, sagde han tirsdag.

Nordic Sugar tester dansk øko-sukker

SUKKER: Sukkerfabrikken Nordic Sugar i Nykøbing Falster vil næste år forsøge sig med at lave sukker af økologiske roer, skriver folketidende.dk.

I første omgang bliver der tale om en øko-produktion i begrænset omfang, hvorefter fabrikken igen går over til konventionel sukkerproduktion.

Men koncernen vil gerne prøve økologien af, fordi der er stigende efterspørgsel hos forbrugere og producenter af økologiske produkter med sukkerindhold, skriver folketidende.dk.

Delte meninger om behovet for nyt mærke

MÆRKNING: For få uger siden offentliggjorde Økologisk Landsforening planerne om at lancere et nyt økologimærke - Dansk Økologi, og det initiativ blev ofret en del ord, da Frilands direktør Henrik Biilmann talte ved temadagen for svin i forbindelse med selskabets årsmøde.

- Jeg havde behov for at stikke en finger i jorden i baglandet, siger Henrik Biilmann, som ikke lagde skjul på, at han er bekymret over udsigten til en ekstra økologi-mærke, som efter hans vurdering vil sende et forvirrende signal til forbrugere og vil være vanskeligt at håndtere for landmændene.

- Et nyt mærke er ikke min kop te. Jeg frygter, at det vil udvande det stærke Ø-mærke, lød beskeden til selskabets svineproducenter, hvoraf flere delte hans bekymring, mens andre så et nyt mærke som en mulighed for at løfte økologien op på et højere niveau.

Henrik Biilmann er ikke enig i, at økologien står i stampe, og han peger på, at de mange nye kødkoncepter på det danske marked netop er udtryk for, at økologien flytter sig.

- Jeg synes, at man bør acceptere, at udviklingen bliver skabt af markedet.

Japan kan blive et interessant marked

Hidtil har den danske økologiekseport primært været orienteret mod de nære markeder, men ifølge Landbrug & Fødevarer giver det god mening at rette blikket mod Asien, som kan udvikle sig til en vigtig endestation for dansk økologi

i de danske containerne, men ifølge Hans Erik Jørgensen, fmd. for Økologisektionen i L&F, er der potentiale for flere typer af produkter.

- Det er vigtigt, at vi bliver ved med at oparbejde nye markeder, så vi kan opretholde et fornuftigt prisniveau i takt med, at den hjemlige økologiproduktion vokser, sagde han, da Koldkærgård Conferencecenter dannede rammen om et eksportseminar om økologiekseport til Asien.

Økologiske fødevarer fylder stadig ikke ret meget i de asiatiske husholdninger, men interessen for sundhed og økologi er voksende, og i denne weekend er en gruppe danske fødevarerproducenter taget med det danske fødevarer-netværk Bio Aus Dänemark til Tokyo for at teste markedet. Det sker i samarbejde med Green Gourmet, som har et salgskontor i Tokyo, som kan hjælpe producenterne med at få fødevarer gennem den japanske godkendelsesproces.

EKSPORT

AF JAKOB BRANDT

Gennem de seneste år er der skrevet en del om Kina som mål for dansk økologi-eksport, men også Japan og andre asiatiske lande kan udvikle sig til et interessant marked.

Ved den seneste opgørelse udgjorde eksporten til Asien i underkanten af 100 mio. kr., og det er især mejeriprodukter til Kina, som fylder

Asiens næststørste marked

Chefkonsulent Ejvind Pedersen fra L&F fremhævede Japan som et interessant marked. Japanerne køber økologi for ca. 9 mia. kr. årligt, og det gør Japan til det næststørste asiatiske marked for økologi efter Kina.

- Økologiandelen udgør kun 0,4 procent af Japans fødevarer salg, men der er 127 mio. indbyggere i Japan, og efter ulykken på atomkraftværket i Fukushima i 2011 er der sket en markant stigning i importen af føde-

varer, sagde Ejvind Pedersen.

Det kan de danske producenter med fordel udnytte til at komme med i den første bølge af eksportører af økologiske fødevarer til Japan. Samtidig har OL i Tokyo i 2020 bæredygtighed som overordnet tema, og efter Ejvind Pedersens vurdering er det derfor et fornuftigt tidspunkt for danske producenter at rette blikket mod Japan.

Mens vegetabiliske øko-produkter

skal mærkes med den japanske JAS-mærke, er det nok at bruge EU-logoet, hvis man ønsker at eksportere animalske varer til Japan.

Fyldige markedsrapporter

De ca. 20 deltagere på seminaret fik en fyldig markedsrapport med hjem med fakta om økologimarkedet i både Japan, Malaysia, Indonesien og Singapore.

Heraf fremgår det, at det økologi-

ske marked i Japan efter europæiske standarder er temmelig underudviklet.

- På den anden side er de japanske forbrugere købedygtige og meget kvalitets- og sundhedsbevidste, og med den rigtige satsning er der et stort potentiale, hedder det i konklusionerne om det japanske fødevarermarked.

Danske Summerbird har allerede fået pæn succes med sit sortiment af økologisk chokolade, og da Ejvind Pedersen besøgte BioFach i Japan, så han 100 g hasselnødder med chokolade, som blev solgt for 126 kr.

B'Gum kom ud af Løvens Hule med fem nye ejere og nyt navn

Det krævede langvarige forhandlinger med de nye investorer, før iværksætter Per Guldbrandt havde sikret et solidt fundament for produktionen af økologiske frugt-bidder

IVERKSÆTTER

TEKST OG FOTO: JAKOB BRANDT

Da Per Guldbrandt og hans familie deltog i DR-programmet 'Løvens Hule', kunne de tage tilfredse hjem med tilbud om investeringer fra tre af 'løverne'. Under optagelserne blev Ilse Jacobsen, Birgit Aaby og Tommy Ahlers enige med Per Guldbrandt om hver at overtage 10 pct. af virksomheden mod hver især at investere 200.000 kr.

- Lige efter tv-optagelserne var jeg bare klar til at køre. Vi skulle bare i gang, fortæller Per Guldbrandt.

Han havde ikke forventet, at der efter tv-optagelserne i foråret skulle følge flere måneder med intense forhandlinger, før der var en afklaring. Efter en tur i kløerne på de tre professionelle investorer måtte den jyske iværksætter gennemskue og skrive under på lange komplicerede kontrakter på engelsk, før Koldingvirksomheden B'Gums fremtid var på skinner.

B'Gums nye ejere

Ejerkredsen består i dag ud over grundlægger Per Guldbrandt af:

- ▶ Louise Feldt, (direktør)
- ▶ Ilse Jacobsen
- ▶ Birgit Aaby
- ▶ Tommy Ahlers
- ▶ Anna Søndergaard

Det er håndarbejde, når Per Guldbrandt deler æblerne til sit frugtlæder, og efter et besøg i Løvens Hule har han også delt ejerskabet til sin iværksættervirksomhed i seks dele.

Som led i aftalerne med de tre løver er ejerkredsen udvidet med yderligere to personer, som skal bidrage til at sikre det bedst mulige fundament under B'Gum, som samtidig har spidset ambitionsniveauet.

Ansætter københavnsk direktør

For at løfte salget har løverne desuden fuldtidsansat Louise Feldt som direktør for B'Gum. Hun er uddannet cand.merc. IMM fra CBS og er bosat i København.

- Vi havde behov for at styrke den kommercielle dimension. Min egen spidskompetence er produktion og produktudvikling, siger Per Guldbrandt

Den nye direktør har allerede lukket flere aftaler, og som tidligere virksomhedskonsulent og iværksætter ser hun frem til at være med til at sælge og skabe 'morgendagens produkter'.

- Mine største opgaver bliver at opbygge et distributionsnetværk og få noget volumen på salget, siger Louise Feldt, som til februar drager til BioFach, da eksport udgør en vigtig del af firmaets vækststrategi.

Salget er eksploderet

- Siden jeg var i Løvens Hule, er salget eksploderet. Telefonen og mailboksen har ikke stået stille, siger Per Guldbrandt.

For at følge med i produktionen har han været nødt til at indkalde ekstra assistance, og han håber, at salget i løbet af de kommende måneder når op på et niveau, hvor det bliver muligt at ansætte fast hjælp.

Per Guldbrandt glæder sig over, at anstrengelserne nu begynder at bære frugt. Han har sendt sin første palle med frugt-bites til Sv. Michelsen Chokolades otte butikker i København, hvor han i sidste uge

Per Guldbrandt og B'Gum fik en investering på 600.000 kr. og en direktør efter besøget i Løvens Hule, og nu er han klar til at sætte turbo på salget af økologisk frugtlæder.

lavede demoer for kunderne, og han håber snart at få hul igennem til flere større kunder.

Hold fast i din ide!

Mens han knokler med produktionen, kan han tænke tilbage på nogle intense forhandlinger med løverne.

- Det har været barske forhandlinger frem og tilbage og meget professionelt, men det har også været meget lærerigt, siger Per Guldbrandt til DR's hjemmeside.

I forløbet har han primært stølet på sin mavefølelse, frem for at købe sig fattig i advokatbistand.

- Det handler om at bevare sin integritet og holde fast i sin grundlæggende ide, siger Per Guldbrandt.

I hans tilfælde gik det ud på at ville producere økologisk raw food i form af små frugt-bites, og han er godt til-

freds med det nye set-up bag firmaet.

- Jeg føler, at jeg kan se mig selv i øjnene og glæder mig til at komme i gang.

B'Gum bliver til Fruchies

Efter ønske fra de nye investorer skifter B'Gum snart navn til Fruchies, men på grund af den massive omtale via tv holder de fast i B'Gum-navnet lidt endnu.

Til februar bliver produktet præsenteret på verdens største økologimesse BioFach i tyske Nürnberg, og forventningerne til fremtiden er store.

- Vores drømmescenarium handler både om at få salg til Europa og USA, men nu skal vi først ned for at lære de tyske kunder at kende, og får vi en enkelt aftale, vil det være fantastisk, siger Per Guldbrandt.

Danske firmaer har succes i Dubai

Det seneste års intensive eksportarbejde begynder at bære frugt for flere økologiske producenter

EKSPORT

AF JAKOB BRANDT

En del rynkede lidt på næsen, da Organic Denmark planlagde et eksportfremstød for økologi i Dubai, men i løbet af kun godt et år er det lykkedes at åbne døren til både supermarkeds-kæder og foodservicegrossister i De Arabiske Emirater.

- Efter kun et år har vi fundet flere veje ind på markedet, siger eksportchef Helene Birk fra Organic Denmark, som af samme årsag planlægger et eksportseminar i foråret 2017, hvor hun håber at få flere producenter med på Dubai-toget.

I første omgang var det kontakten til Dubai-sheiken El Accad Nils, som skabte en åbning til det nye eksportmarked via hans egne supermarke-

der og den grossistvirksomhed, han driver med salg til både dagligvarebutikker og foodservice.

Pengene er godt givet ud

- El Accad Nils har planer om at åbne flere butikker, og hvis man leverer til hans økologibrand Organic Lader, har man også mulighed for at komme ind hos førende kæder som Carrefour/Waitrose, Spinney's, Lulu og Geant, siger Helene Birk.

I 2016 har hun stået i spidsen for et eksportprojekt med et budget på en halv mio. kr., som skulle bruges til at identificere eksportmulighederne i Dubai, og hun vurderer, at de penge er godt givet ud.

Det samme gør grundlæggeren af Raw Snacks, Casper Vester, som er et af de danske producenter, som har fået prikket effektivt hul på det økologiske marked i Emiraterne.

En mega fed kunde

- Vi har lavet en private label-løsning, hvor vi sælger til El Accad Nils' brand Organic Lader, siger Casper Vester, som midt i november sendte det første parti af to nye paleo-ba-

rer, som Raw Snacks har udviklet i samarbejde med den økologiglade sheik.

Dermed leverer Raw Snacks ti forskellige raw food-produkter til Dubai.

- Han er en mega fed kunde, som både sælger vores produkter i sine egne butikker og til andre distributører og kæder, siger Casper Vester, som allerede har modtaget en ekstrabestilling på 40.000 paleo-barer, som skal leveres inden jul.

Et interessant marked

Også Thise Mejeri nyder godt af Emiraternes spirende økologi-interesse. Via mejeriets hollandske handelsselskab, Vechtenaer Organics, sælger det jyske mejeri økologisk UHT-mælk

UHT-mælken fra Thise Mejeri er et af de danske produkter, som er begyndt at flyde til Dubai, og det glæder Peter Soelberg Pedersen t.v. som netop har deltaget i Organic Denmarks eksportfremstød i ørkenstaten.

Foto: Helene Birk

Dubai-seminar i foråret

Det samme gør Helene Birk. Hun ser i det hele taget så interessante perspektiver i eksporten til Mellemøsten, at Organic Eksport Academy planlægger et eksportseminar om Dubai i foråret 2017. Hun lufter også muligheden for at lave en ny rejse til de Arabiske Emirater til næste år, hvis flere danske producenter får smag for at teste deres varer på det unge økologimarked, hvor de økologiske fødevarer stadig kun udgør under en procent af det samlede fødevarer salg.

- Men kæderne melder nu om en vækst på 15-20 procent. I starten af året lå væksten på 10-15 procent, siger eksportchefen.

Hun oplyser, at butikkerne i Dubai accepterer EU-logoet, og at det derfor ikke er nødvendigt med yderligere certificering, men måske enkelte producenter skal have hjælp til teksten på de arabiske etiketter.

Nürnberg, Tyskland

15 - 18.2.2017

BIOFACH2017

into organic

Førende messe på verdensplan for økologiske fødevarer

BIOFACH. VEDVARENDE INNOVATIV.

Den internationale netværksplatform for den økologiske branche begejstrer 2.325 udstillere og 48.533 besøgende* fra hele verden med deres mangfoldighed af økologiske fødevarer, fagkongressen af høj karat, konsekvente certificering og de unikke temaer:

- Nyheder og trends
- Se og oplev
- Viden og uddannelse

Alle oplysninger findes på:

BIOFACH.COM

FØR TIDSPUNKTET
DIREKTE IND I
DIN KALENDER.

ARRANGØR

NürnbergMesse
T +49 9 11 86 06 - 49 09
F +49 9 11 86 06 - 49 08
visitorservice@
nuernbergmesse.de

INFORMATION

Strauss & Partnere
T +45.70 20 21 81
F +45.70 20 21 82
mail@strauspartner.com

i sammenslutning med

VIVANESS 2017

into natural beauty

International fagmesse
for naturkosmetik

*BIOFACH
og VIVANESS

Thise er bygget af jysk stædighed og passion

Mejeriet har tacklet masser af modgang på rejsen fra 'hippie-mejeri' til en storkoncern med en årlig omsætning tæt på en mia. kr.

MEJERI

TEKST OG FOTO: JAKOB BRANDT

Man skal turde tage nogle hop, ellers udvikler man sig ikke, siger mejerichef Poul Pedersen, som sammen med Thise Mejeri har taget mange hop, siden han i 1992 overtog tøjerne efter sin far.

Fredag d. 25. november var hovedgaden i landsbyen Thise på Østsalling prydet med en flagallé. Dannebrog var hejst for at markere udgivelsen af en bog om byens stolthed – Thise Mejeri. Det er skabt på et fundament af jysk stædighed og passion for økologiske kvalitetsprodukter.

Efter de seneste år, som ifølge

mejeribestyrer Poul Pedersen ikke har være nogen dans på kornblomster, er det økologiske mejeri nu tilbage i god form, og lanceringen af bogen 'Fortællinger om Thise Mejeri' trak mange lokale borgere og flere af mejeriets leverandører til Thise Forsamlingshus.

En udfordrende rejse

Bogen rummer mange vidnesbyrd fra en udfordrende rejse, som blev startet af en håndfuld øko-flippere i slutningen af 1980'erne og førte til dannelsen af et andelsselskab, som

i dag har 235 ansatte og kurs mod en årsomsætning på én mia. kr.

- Efter nogle svære år går det godt nu, fastslår Poul Pedersen på en travl dag, hvor et møde med en tysk kunde stjæler en del tid.

Selv om mejerichefen beskriver Thise som et hjemmemarkedsmejeri, der henter tre fjerdedele af omsætningen i Danmark, har eksporten i perioder med overskudsmælk fungeret som en vigtig ventil, og Poul Pedersen pointerer, at de kommende års vækst skal skabes via en kombination af fortsat produktudvikling og et øget fokus på produkter til foodservice og eksport.

- Vi har fået et image, der forpligter, siger han om mejeriets position.

Trak sig fra daglig ledelse

For halvandet år siden tog Poul Pedersen konsekvensen af mange års fremgang ved at trække sig fra den daglige drift.

- Ellers havde jeg arbejdet mig ihjel.

Det var nødvendigt, at han koncentrere sig om de mere overordnede og ledelsesmæssige udfordringer, som skal løse for en virksomhed på Thises størrelse, mens en nyansat ledelse står for den daglige drift.

I den forbindelse har han deltaget i flere lederkurser, og selv om han altid har sat en ære i at have hænderne nede i ostekarret og vide, hvad der sker i hvert et hjørne af mejeriet, har det givet en ny indsigt.

- Nu har vi øvet os i god ledelse, og jeg må sige, at jeg i stigende omfang har fået respekt for de medarbejdere, der 'ikke laver noget'.

Dermed sigter han til, at mejeriet har fået ansat flere i ledelsen og administrationen, som varetager mindre synlige opgaver end de ansatte, som håndterer ost og mælk.

- Nu skal vi bare passe på ikke at blive for tunge i bagdelen, siger Poul Pedersen.

Thise trodsede alle odds

Det var mejeriet ikke for 28 år siden, da en håndfuld idealister gik mod

strømmen og etablerede et økologisk mejeri i samarbejde med det private mejeri Dybbækdal, som ligger på samme matrikel, hvor Thise mod alle odds siden er vokset til landets næststørste mejeri.

Poul Pedersen var været en central person under det meste af rejsen, som har været brolagt med mange op- og nedture. I 1992 overtog han og arbejdskollegaen Erik Ellebæk, Dybbækdal, som fire år tidligere, med Poul Pedersens far ved roret, aftalte at tappe økologiske produkter for fem økologer.

Thise rimede på krise

På mejeriets åbningsdag 2. september 1988 solgte Thise Mejeri under 100 l økologisk mælk. Resten af indvejen fra de fem første økologiske andelshavere blev solgt som konventionel mælk.

Det var ingen god forretning, og de første år kom Thise Mejeri til at rime lidt for meget på krise mejeri, skriver forfatteren til Thise-bogen, Jens Handrup, som selv var en af de

idealistiske økologer, som var med fra det første år, hvor mejeriet kun havde en indvejen på en mio. kg.

I dag behøver Thise blot to produktionsdage for at overgå årsomsætningen i mejeriets første leveår, hvor det i den grad kneb med at finde en effektiv distribution.

Vigtig aftale med FDB

Et af de største vendepunkter i mejeriets historie kom i 1995, da Thise lavede en samarbejdsaftale med FDB, som siden har udviklet sig til et tæt partnerskab, der sikrer det jyske mejeri en landsdækkende distribution og i dag omfatter 225 aktive varenumre.

- Selv om aftalen med Coop betyder, at vi kun har adgang til 40 procent af det danske detailmarked, rummer samarbejdet mange flere fordele end ulemper, siger Poul Pedersen.

Han roser både Coop og Rema 1000 for at etablere partnerskaber med økologiske producenter, hvor prisen ikke er den væsentligste parameter.

Thise Mejeri lancerer 'urmælk' med A2-proteiner

Mejeriets niende mælketype har egenskaber, som man også finder i mælk fra får, geder og bøfler samt i modermælk

"Mælk er ikke bare mælk", lyder et mantra fra Thise Mejeri, formuleret første gang i begyndelsen af 90'erne.

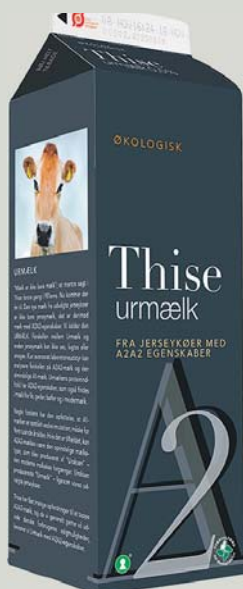
Dengang Thise Mejeri for alvor begyndte at holde mælk fra jerseykøer adskilt fra mælk fra de sortbrogede køer. Siden er antallet af forskellige mælketyper udvidet til otte forskellige mælketyper. De har nu fået en lillesøster i skikkelse af Urmælken. Den er produceret af jerseykøer og har nogle særlige proteinegenskaber, men ifølge mejeriet kan forskellen mellem Urmælk og 'almindelig' mælk, kan hverken ses, lugtes eller smages, men Urmælk har de samme A2-egenskaber, som man også finder i mælk fra får, geder og bøfler, og i modermælk. Mælk med A1-egenskaber er til gengæld den hyppigst forekomne mælketype i den vestlige verden.

Mælk er ikke bare mælk

Nogle forskere tillægger forskellen mellem A1 og A2-proteinet en stor ernæringsmæssig betydning. Andre forskere mener det mod-

satte, men under alle omstændigheder er det en kendsgerning, at efterspørgslen efter A2-mælk er stærkt stigende flere steder i verden, oplyser mejeriet i en pressemeldelse.

- Thise vil gerne give forbrugeren muligheden for selv at vælge et alternativ til de produkter, man ellers finder i køledisken. Vi ønsker at formidle det faktum, at mælk ikke bare er mælk, men at forskellige mælketyper kan smage forskelligt og have forskellige egenskaber, siger mejeribestyrer Poul Pedersen fra Thise Mejeri.

Thise Mejeri er spændt på, om der er et marked for Urmælk, som bliver lanceret i Irma i denne uge.

Peder Jessen t.v. er ny på posten som salgs- og marketingsdirektør, hvor han har et tæt samarbejde med mejeribestyrer Poul Pedersen, som i dag har trukket sig fra den daglige drift for at koncentrere sig om de store linjer.

- Selv om mængderne er ved at være store, er marginalerne små, og vi kan ikke konkurrere på penge og pris, og for mindre aktører er der ingen alternativer til at lave partnerskaber af den her type.

Kontor i soveværelse

I dag har han kontor i sine forældres gamle soveværelse på 1. sal i mejeriet, men han er ikke kommet sovende til sine resultater.

- Hvis ikke man tør tage nogle hop, udvikler man sig ikke, forklarer han om vækstårene i sidste halvdel af 00'erne, da Thise Mejeri investerede 225 mio. kr. i en stor udvidelse af mejeriet og et nyt firestrengt tappeanlæg.

Sideløbende er der blevet investeret store summer i IT og palleteringsrobotter, som har været med til at effektivisere og automatisere produktionen. Thise har i dag 4-5 ansatte i IT-afdelingen og alle processer i mejeriet bliver overvåget fra et døgnbemandet kommandorum.

I kølvandet på finanskrisen løb

Thise ind i nye udfordringer, da ti andelshavere i 2013 valgte at forlade mejeriet.

- Det betød, at vi i ét hug mistede 25 procent af vores råvaregrundlag, siger Poul Pedersen, men på spørgsmålet om mejeriets hidtil største krise graver han ti år tilbage i tiden, da en falsk coli-alarm lammede mejeriet.

Fødevaremyndighederne mistænkte i 2014 Thise for at have leveret mejeriprodukter med e-coli-bakterier til butikker i København. Det lammede mejeriet i flere dage og kunne have fået fatale konsekvenser, men der var heldigvis tale om falsk alarm, fortæller Poul Pedersen, som i dag ser fortrøstningsfuldt på fremtiden med afsæt i en solid egenkapital på 87,7 mio. kr., og udsigt til en indvejning som krydser 100 mio. kg i indeværende år.

- Vi har allerede nu en sikker fornemmelse af, hvad vi skal lancere til næste år i uge 15. Det er vi ikke vant til.

I 2008 satte Thise Mejeri punktum for en stor udvidelse, som kostede 225 mio. kr. Den omfattede bl.a. et helt nyt tappeanlæg med fire linjer.

Thise & Ko er kommet godt fra start hos Coop

Siden de første bakker med økologisk, hakket oksekød fra de 71 leverandører hos Thise Mejeri landede i køledisken i Coops butikker i juli måned, har parterne bag det nye kødsamarbejde nu fået udryddet de værste indkøringsproblemer

KØD

TEKST OG FOTO: JAKOB BRANDT

- Jeg synes, at vi er kommet fint fra start, siger Mogens Poulsen fra Thise Mejeri.

Han har kontakten til Coop, mens det er Tamaco, med den tidligere Friland-direktør Karsten Deibjerg Kristensen spidsen.

Han fungerer som bindeleddet mellem landmænd, vognmænd, slagteriet Nordic Beef i Hadsund og udskæringsvirksomheden Hilton, der står for detailpakning af kødet.

Slagter 50-60 dyr om ugen

- Det er mange tandhjul, der skal gribe ind i hinanden, men Karsten Deibjerg er en erfaren mand, så dagligdagen kører, siger Mogens Poulsen.

I gennemsnit bliver der slagtet 50-60 dyr om ugen, og ifølge Mogens Poulsen var der i begyndelsen lidt problemer med at sikre det rigtige flow, så Coop fik en kontinuerlig tilgang af kød hver uge.

- Vi har forpligtet os til at sikre en jævn leverance til Coop, og siden

Tamaco overtog kontakten til vognmændene, glider det hele mere glat.

Udnytter Thises gode navn

Ifølge Mogens Poulsen er det dog en løbende udfordring at sikre en stabil tilgang af dyr hen over sæsonen, hvor der er naturlige udsving i antallet af slagtedyr.

Ifølge Esben Meier, der er kategorigruppechef for kød i Coop, ser Thise & Ko ud til at blive en succes, men han erkender, at der er udfordringer, når en dagligvaremastodont som Coop skal integrere et nyt ferskvarer-koncept på basis af relativt få dyr.

- Men det giver god mening at udnytte den historik og det gode navn, som Thise Mejeri har hos vores kunder.

Det hænger godt sammen

For at sikre det økonomiske grundlag for den ekstra afregning, som Thise-leverandørerne er garanteret for deres kød, er det samtidig nødvendigt at sikre en endnu bedre udnyttelse af hele dyret.

Det skal blandt andet ske ved at lancere flere udskæringer, og ifølge Mogens Poulsen kommer den næste større nylancering i løbet af foråret, når Thise & Ko begynder at sælge kød fra Jersey-tyrekalve.

Hvis salget af økologiske ungtyre fra Thises mælkebønder skal blive en succes, er det efter Esben Meiers vurdering betinget af, at det bliver muligt at pulje dyrene.

- Vi kan ikke bruge fem-ti dyr. Vi skal op i nærheden af 100 dyr, siger han.

Andre planer i Thise/Coop-samarbejdet går i retning af at udvikle et sortiment af charcuterievarer sammen med en endnu ikke udpeget ekstern partner.

- Nu har vi i 27 år udelukkende centreret vores produktion omkring mejerivarer, men ud fra en mere holistisk betragtning hænger det godt sammen, at vi nu sælger alle vores leverandørs produkter, siger Mogens Poulsen.

Thise-landmænd tager kollektivt klimainitiativ

Alle Thise Mejeris andelshavere har i fællesskab besluttet at lave klimahandlingsplaner for alle de økologiske gårde, der leverer mælken til mejeriet

ØkologiRådgivning Danmark skal derfor det kommende år udarbejde klimahandlingsplaner for hver enkelt af de i alt 74 bedrifter.

For fem år siden fik de daværende Thise-leverandører alle lavet en klimahandlingsplan. Her viste det sig, at selv simple og billige tiltag kunne reducere bedrifternes klimaftryk - i enkelte tilfælde helt op til en femtedel, mens investeringer

i f.eks. biogasanlæg eller anden vedvarende energi i princippet kan gøre en moderne mælkeproduktion helt CO₂-neutral.

Siden er der kommet nye andelshavere til, mens både klimabevidstheden og tilgængelig viden på området er vokset. Derfor har Thise Mejeris nuværende 74 andelshavere kollektivt besluttet at få udarbejdet nye og opdaterede eksisterende klimahandlingsplaner.

- Andelshaverne er mejeriet, og en del af at være Thise Mejeri er at forholde sig til klimaet. Det er simpelthen en del af vores selvforståelse. Klimahandlingsplaner er som metode handlingsrettede. Det gør dem til et stærkt redskab, og det er vigtigt for os, at vi ikke kun taler om klimaet. Vi skal også handle på

Erfaringerne viser, at selv små tiltag kan reducere klimaftrykket markant.

det, vi ser, siger Anne Berg Olsen, der er landbrugsfaglig medarbejder på Thise Mejeri.

▶ ANNONCER

■ TID & STED

December

10. & 11. december kl. 11-16.
Julemadmarked på Brandbygegaard. Alrøvej 77, 8300 Odde. Staholdere med deres håndværksprodukter giver smagsprøver og sælger varer til både julens måltider og til gaver. Tag gummistøvler på og besøg grise, får, geder, høns m.fl. eller sæt dig under de gamle lysekroner i træladen med en tallerken fuld af ordentlig mad til rimelige priser. Gratis entré. Arr: Brandbygegaard.

17. december kl. 9-13. **Salg af økologiske nordmann juletræer på torvet i Randers.** Erik Menveds Plads ud for frisør Elgaard. For hvert træ har vi betalt til Fair Trees, som sikrer uddannelse, sundhedsfremme og udvikling for den fattige lokalbefolkning i Georgien,

hvor juletræsfrøene indsamles. Arr: Byøkologisk Forum, mobil: 29110073.

Januar

15. januar kl. 13-17: **Konference om Landdistriktsprogrammet** på Christiansborg. Hvad er der støtte til? Hvad er det fremtidige behov for støtte? Er der penge nok til at skaffe rent vand og luft, sikring af biodiversitet samt opfyldelse af klimamål? Nye kompensationsordninger? Politikere og repræsentanter fra L&F og ØL debatterer med eksperter og embedsmænd fra Miljø- og Fødevarerministeriet. Gratis adgang – tilmelding påkrævet. Se mere på www.okologi.dk eller www.ecocouncil.dk. Konferencen er arrangeret af Økologisk Landsforening og Det

Økologiske Råd med støtte fra Europeanævnet.

21. januar. **Biodynamisk vinterseminar** i Kullerup. Foreningens januararrangement har biodynamisk dyrkning af lægeurter, nyskabende kornforsøg, præparering af gødning, nye avlere og debat på programmet. Sæt kryds ved datoen – programmet kan snart ses på www.biodynamisk.dk. Arr: Biodynamisk Forening.

Februar

15.-18. februar. **Biofach 2017** i Nürnberg. Verdens førende økologiske fødevarermesse. Nærmere oplysninger på www.biofach.de/en.

Oplysninger til Tid & Sted mailes til ab@okologi.dk

■ Bog-nyt

Fortællinger om Thise Mejeri. Jens og Linda Handrup. 144 s. 249 kr. Forlaget Wunderbuch. Thise Mejeris historie starter helt tilbage på et møde i november 1987, hvor en gruppe økologiske mælkeproducenter havde

fundet sammen i et forsøg på at holde deres mælk økologisk hele vejen til forbrugerne - de store mejerier, de leverede til, blandede det bare sammen med den konventionelle mælk og var overhovedet ikke interesserede i økologi. Som bekendt lykkedes foretænet, og året efter blev Thise Mejeri grundlagt. Nu foreligger historien om 28 års mod- og medgang, fortalt af en af stifterne og med portrætter af mange af mejeriets leverandører og medarbejdere samt Per Andersens fotografier. Med en omsætning på 1 mia. kr., 235 medarbejdere og stigende interesse for de mange produkter også i udlandet, er Thise for alvor blevet placeret på danmarkskortet.

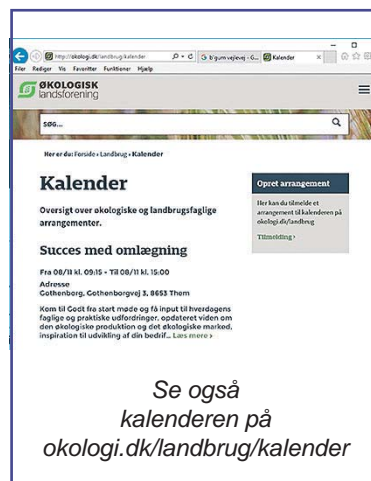
AB

Økologisk Landsforening
 Silkeborgvej 260
 8230 Åbyhøj

Tlf. 8732 2700 • Fax. 8732 2710 • www.okologi.dk

Se foreningens hjemmeside og få elektroniske nyheder om økologi gratis! Tilmeld dig i formularen på forsiden af www.okologi.dk

Se også kalenderen på okologi.dk/landbrug/kalender

Biodynamisk set:

Kort film om jordens frugtbarhed

Om hvorfor og hvordan vi arbejder med at øge jordens liv, humus og struktur. Det handler om livskraft og sundhed i muld, mad og mennesker.

Se denne og andre film om biodynamiske principper og praksis på www.biodynamisk.dk og youtube – søg efter Biodynamisk Forening.

Filmen er støttet af projektmidler fra Promilleafgiftsfonden

Kampen om EU-støtten

Rækker pengene i Landdistriktsprogrammet?

Konferencer i København:

Christiansborg 15. december kl. 13-17

Gratis adgang – tilmelding påkrævet

Program og tilmelding på

www.okologi.dk eller www.ecocouncil.dk

Arrangør: Det Økologiske Råd og Økologisk Landsforening

Konferencerne er støttet af: STØTTET AF EUROPA nævnet

AKTUELLE ARRANGEMENTER OM ØKOLOGI

Mere gødning til planteavl

Vi besøger komposteringsanlægget Kara/Noveren og ser og diskuterer recirkulerede produkter, kommunernes planer, biogasløsninger m.m.

Tid: 14. december kl. 09:45-14:00

Sted: Hagesholmvej 7, 4520 Svinninge

Tilmelding er nødvendig senest 10. december

Sen fravæning af kalve

Opdræt af malkerace-tyrekalve med ammetanter og holistisk afgræsning. Økologikonsulent Thorkild Nissen deltager.

Tid: 14. december kl. 13:00-15:30

Sted: Marienlystvej 17, 7800 Skive

Tilmelding er nødvendig senest 12. december

Next step på din økologiske vej

Kom til fagdag med øko-nørder! Find dit økologiske guld i jorden, skab vækst og bæredygtighed i både mark og stald, og sidst men ikke mindst, få smag for din økofremtid. Se det spændende og meget faglige program og tilmeld dig.

Tid og sted:

- 11. januar: Landbrugscenteret, Majsmarken 1, 7190 Billund
- 12. januar: Aulum Fritidscenter, Markedspladsen 10, 7490 Aulum
- 13. januar: Halkær Kro & Kulturhus, Halkærvej 59, 9240 Nibe

Tilmelding er nødvendig senest torsdag d. 5. januar

Følg med på okologi.dk/landbrug/kalender for mere information

Læs mere og tilmeld dig arrangementer

på Økologisk Landsforenings hjemmeside: okologi.dk/landbrug/kalender

Følg os

FACEBOOK

[/okologikonsulenterne.dk](https://www.facebook.com/okologikonsulenterne.dk)

Nordens største økologiske besøgs- og demonstrationshave

Økologiens Have

Rørthvej 132, 8300 Odder
www.ecogarden.dk

30-60% økologi 60-90% økologi 90-100% økologi

Læs om de økologiske spisemærker på
www.oekologisk-spisemaerke.dk

Sælges: Økologiske wrapboller

velbjærget m. højt tørstofindhold ca. 400 kg/stk.
90 stk havrehelsæd m. kl.gr. udlæg af 2015 høst.
130 stk kløvergræs af 2016 høst.
Pga. markedssituationen sælges ballerne til dumpingpris kr. 180 – 240.

Jeppe Hyllested, 7700 Thisted
Tlf. 5190 7643 - Øko-aut. 99012

Biodynamisk set:

Kort film om gården som en levende organisme

Om hvordan vi ser naturområder, jord, planter, dyr, mennesker som en levende helhed.
Det handler om mangfoldighed, sammenhæng og udvikling.

Se denne og andre film om biodynamiske principper og praksis på www.biodynamisk.dk og youtube – søg efter Biodynamisk Forening.

Filmen er støttet af projektmidler fra Promilleafgiftsfonden

Lær os
mer' økologi

Økologiske praktikpladser søges.

Kontakt os på tel 96 96 66 66

kærlig hilsen
Eleverne på Kalø

kalo Økologisk
Landbrugsskole
8410 Rønde · Tel 9696 6666 · www.kalo.dk

Økologisk gødning sælges

Flere forskellige typer gødninger (Piller)

Såjord og priklej jord med økologisk gødning sælges

Økologisk kompost til forskellige formål sælges

Økologisk jord til højbede og plantekasser sælges

Se vores hjemmeside med priser og information
www.farmergoedning.dk

Farmergødning IS v. N/E Mortensen

Toruphøjevej 56, 9620 Ålestrup
Email: erik@farmergoedning.dk
Tlf. 9864 7122 - 6019 1852

Biodynamisk set:

Kort film om kohornenes betydning

Om hvad de betyder for koens fordøjelse og hele organisme – og for landmandens fremstilling af præparater.
Det handler om helhed og hensyn.

Se denne og andre film om biodynamiske principper og praksis på www.biodynamisk.dk og youtube – søg efter Biodynamisk Forening.

Filmen er støttet af projektmidler fra Promilleafgiftsfonden

NIELSEN & SMITH A/S
SORTSREPRÆSENTANT

ØKOLOGISK VÅRSÆDSSORTIMENT 2017

Byg

Crossway: Spændende nyhed. Potentielt malt
Evergreen: Meget sund, foder/maltbyg
Ovation: Ny foderbyg. Meget sund.
Alternativ til Evergreen
Sanette: Maltbyg. Højt udbytte og sund

Havre

Dominik: Eneste havre med dobbelt
nematoderesistens
Gry: Store kerner og lav skalprocent.
Velegnet til grynproduktion

Vårhvede

Ølandshvede: Højest kvalitets hvede (kun økologi)
Sonett: Brødhvede (A-6) sundeste vårhvede
KWS Bittern: Ny brødhvede, højtydende og sund

Vårtriticale

Amarillo: Højtydende og meget sund
Mazur: Højtydende vårtriticale og sund.

Ærter

Ingrid: Højest ydende markært (modenhed)

Hestebønner

Fuego: Mest stabile sort på markedet.

Såsåed og frø
leveres fragtfrit
(brofaste øer)
over hele landet

Jørgen Blomstrøm
26 82 49 30
jb@nskorn.dk

Vagn Kristensen
23 24 90 73
vagn@nskorn.dk

Lars Jørgen Pedersen
27 63 83 28
lj@nskorn.dk

Sydvestvej 88, DK-2600 Glostrup | telefon + 45 43 29 88 88 | www.nskorn.dk

KORT & GODT

Købes: Økologisk hønsegødning, sødlupiner og hestebønner. Erik Mortensen, tlf. 9864 7122. Øko-aut.nr. 20877.

Under Kort & Godt koster en annonce på højst 20 ord kun 125 kr. Er den på højst 40 ord, er prisen kun 250 kr. (inkl. moms) - og man behøver ikke være medlem eller abonnent for at annoncere. Første ord markeres med fed, og resten skrives uden særlige markeringer eller linjeskift.

Bestil annonce på
tlf. 41 90 20 06 eller
ab@okologi.dk

Næste nummer
udkommer
13. januar

ØKOLOGI & ERHVERV

De næste numre

Udkommer	Annonce- deadline	Nr.
13. jan.	3. jan.	602
27. jan.	17. jan.	603
10. feb.	31. jan.	604
24. feb.	14. feb.	605
10. mar.	28. feb.	606

Se oplysninger om
annoncering på
okologierhverv.dk

Hvad er godt økologisk håndværk?

Kan du selv, eller kender du én, der kan sit økologiske håndværk? Så er det nu, du skal til tasterne, for det gode økologiske håndværk skal synliggøres og formidles til inspiration for alle os andre

GODT HÅNDVÆRK

AF IRENE BRANDT

Har du knækket koden og udviklet metoder på dit økologiske landbrug, som løfter dine dyrs velfærd eller din jords frugtbarhed? Udviser du et socialt engagement i dit lokalsamfund - eller har du taget initiativer, der reducerer klimabelastningen på din gård eller begrænser brugen af konventionel gylle, halm etc? Så er det nu, du skal fortælle os din gode historie.

Økologisk Landsforening, ØL, og Økologi & Erhverv samarbejder i løbet af foråret om at finde og hyldede det gode økologiske håndværk. Og

i forbindelse med foreningens generalforsamling 10. marts, vil vi fejre de bedste fortællinger.

Fire kategorier

For overskuelighedens skyld efterlyser vi godt økologisk håndværk i fire kategorier:

- ▶ Socialt engagement
- ▶ Øget jordfrugtbarhed og klimatænkning
- ▶ Økologi i balance (frigørelse fra konventionel input) og
- ▶ Ekstraordinær dyrevelfærd

- Dette er ikke en konkurrence om at være 'den bedste'. Her handler det om at synliggøre det innovative, økologiske håndværk til inspiration for alle landmænd. Vi ved, at der rundt omkring er mange smarte løsninger, som let kan anvendes andre steder, hvis blot kendskabet øges til de gode løsninger, siger Christina Udby Hansen, der er projektleder på Godt økologisk håndværk.

I første omgang handler det om, at indsamle alle de gode eksempler. Det vil ske via foreningens hjemmeside i perioden 25. november til 5.

Socialt engagement er også godt, økologisk håndværk. Foto: Irene Brandt.

december. På baggrund af de indkomne forslag nominerer ØL's bestyrelse tre nominerede i hver af de fire kategorier.

- Frem til generalforsamlingen vil det nominerede gode, økologiske håndværk blive præsenteret i Økologi & Erhverv. Alle præsentatio-

nerne samles i et magasin og hele indsatsen kulminerer med en stor afstemning i forbindelse med ØL's generalforsamling i begyndelsen af marts, hvor det bedste håndværk i hver kategori kåres, siger Christina Udby Hansen og tilføjer:

- Og er det ikke dig selv, der ligger

inde med en fantastisk løsning, så kender du sikkert én, der gør. Derfor må man også gerne indstille andre via hjemmesiden.

Læs mere og kom med forslag her:
okologi.dk/handvaerk

GIV TO GRATIS AVISER

Til hvem skal vi sende Økologi & Erhverv to gange gratis?

Har du en samarbejdspartner, kunde, leverandør, kollega, nabo, bedste ven eller familiemedlem, som du gerne vil introducere til økologi?

Så er Økologi & Erhverv et rigtig godt sted at starte.

Du er vores læser, og du kender avisen, synes du også, at andre skal have glæde af Økologi & Erhverv? Så send en mail til hmo@okologi.dk med modtagerens navn og adresse. Skriv 'gaveabonnement' i emnefeltet - så sender vi gaven for dig.

Økologi & Erhverv udkommer 22 gange om året

ØKOLOGI & ERHVERV

